

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ ТА ТУРИСТИЧНОЮ
ДІЯЛЬНІСТЮ

**ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІЧНИХ
ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Кваліфікаційна робота здобувачки
освітнього ступеня «магістр»
спеціальності 073 Менеджмент
освітньої програми «Менеджмент.
Управління закладом освіти»
Ремешевської Яни Валентинівни

Керівник: д.п.н., проф.
Кічук Ярослав Валерійович

Рецензент:

м. Ізмаїл – 2024

Робота допущена до захисту
на засіданні кафедри управління підприємницькою
та туристичною діяльністю
протокол № 15 від «06» серпня 2024р.

Завідувач кафедри

Меріа Метілю Т. К.

(підпис) (прізвище, ініціали)

Робота пройшла публічний захист
на відкритому засіданні ЕК
«27» серпня 2024р.

Оцінка 79 добре

(за стобальною шкалою) (за традиційною шкалою)

Голова ЕК

Івко І. І. Іковенко О. І.

(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	8
1.1.Правова культура особистості: поняття, структура, специфіка	8
1.2.Роль правової культури у функціонуванні сучасного закладу загальної середньої освіти.....	16
1.3.Правова культура як компонент загальної та професійної культури педагогічних працівників	22
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ МАТРОСЬКОГО ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	31
2.1. Аналіз діяльності Матроського ЗЗСО	31
2.2. Діагностика правової компетентності педагогічних працівників Матроського ЗЗСО	39
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ МАТРОСЬКОГО ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	49
3.1. Шляхи удосконалення формування правової культури педагогічних працівників Матроського ЗЗСО	49
3.2. Оцінка ефективності запропонованих заходів.....	57
ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	71
ДОДАТКИ	Error! Bookmark not defined.

ВСТУП

Сучасне українське суспільство перебуває на складному етапі свого розвитку, так як країна переживає кардинальні зміни у економічній, соціальній та політичній сферах життя, які супроводжуються реформами у правовій системі, включаючи законодавство, правотворчі та правоохоронні органи, а також механізми реалізації права. Україна йде шляхом будівництва правової держави та розвитку громадянського суспільства. Ефективність змін у правовій сфері та державі загалом, а також модернізаційні процеси в країні, напряду залежать від рівня правової культури сучасного українського суспільства [67, с. 142].

У теперішній системі освіти спостерігається активний період модернізації, який пов'язаний з пошуком нової освітньої парадигми та підготовкою педагогічних кадрів відповідно до вимог нового професійного стандарту. Освіта виконує важливу роль соціокультурної інновації: змінюються стратегії управління школою, акценти взаємодії між сім'єю та школою переосмислюються, і з'являються нові підходи до розуміння особистості педагога та його професійної діяльності.

Актуальність теми дослідження виокремлюється завдяки особливому підкресленню впливу правової культури на процес формування особистості в суспільстві. Правова культура представляє собою ключовий аспект загальної культурної складової людини.

Однією з основних цілей закладу загальної середньої освіти є стимулювання розвитку високого рівня правової культури педагогічних працівників, усвідомлення основних норм права та навичок використання можливостей правової системи, а також вміння захищати власні права. Для педагога особливо важливою є наявність високого рівня правової культури, оскільки він виступає гарантом прав та інтересів учнів.

Визнання прав дитини та формування правової культури педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти є важливим завданням для

захисту прав дитини та створення рівних можливостей для всіх. Це вимагає комплексного підходу, що включає освіту, інформування та формування належної поведінки.

Дослідження в галузі педагогіки та соціології, а також вивчення відповідних джерел у сфері права свідчать про недостатній рівень правової культури педагогів закладів загальної середньої освіти. Основу їхніх знань становлять лише окремі правові норми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукове опрацювання проблем формування правової культури проводиться вченими різних галузей знань. Теоретико-методологічні проблеми феномену правової культури розглядаються в працях сучасних українських та зарубіжних вчених, таких, як В. О. Кондратьєв, Ю. В. Фролова, О. М. Іваній, Є. В. Підлісний, М. Г. Окладна, Л. В. Перевалова, Н. А. Горбова, Н. І. Бровко, С. В. Зубчевська, Т. А. Коляда, Л. О. Макаренко, Н. О. Прибіткова, та інші.

Проблемі правового виховання педагогічних працівників закладу загальної середньої освіти присвячені праці В. Боричевського, Л. В. Грищенко, О. М. Нестеренко, Р. Ю. Клунко, І. Ковалю, Н. В. Латушої, Л. Т. Рябовол тощо.

Основи менеджменту та управління навчальними закладами представлено в роботах Н. С. Моравської, О. А. Шаповал, Л. А. Мартинець, Г. Є. Мошека, Ю. І. Палехи, С. Г. Немченко, Л. М. Калініної, В. В. Драгунової, О. В. Безпалько, А. Д. Бергера, Т. М. Березянко, І. В. Ящичина, М. С. Музики, А. М. Ручаковського, С. М. Матриненко тощо.

Наголошуючи на безперечній теоретичній і практичній значущості результатів досліджень вчених, варто відмітити недостатню розробленість теоретичних і методичних основ розвитку правової культури педагогічних працівників закладів освіти.

Метою даного дослідження є розгляд проблеми формування правової культури педагогічних працівників закладу загальної середньої освіти.

Відповідно до мети дослідження визначено основні **завдання**:

- проаналізувати теоретичні основи формування правової культури педагогічних працівників закладу загальної середньої освіти;
- оцінити рівень розвитку правової культури педагогічних працівників Матроського закладу загальної середньої освіти;
- визначити основні напрями та методи формування правової культури педагогічних працівників Матроського закладу загальної середньої освіти;
- розробити шляхи удосконалення формування правової культури педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти.

Об'єктом дослідження є теоретичні та практичні аспекти формування правової культури педагогічних працівників закладу загальної середньої освіти.

Предметом дослідження є процес формування правової культури педагогічних працівників Матроського закладу загальної середньої освіти.

Методи дослідження. Для реалізації мети та поставлених завдань використано теоретичний аналіз наукових джерел та узагальнення; метод порівняння та систематизації; статистичний, графічний аналіз; експертні оцінки.

Експериментальна база дослідження. Проведення експериментального дослідження проводилося на базі Матроського закладу загальної середньої освіти Саф'янівської сільської ради Ізмаїльського району Одеської області.

Наукова новизна дослідження полягає в розробці і теоретичному обґрунтуванні педагогічних умов формування правової культури педагогічних працівників закладу загальної середньої освіти.

Практична значущість. Результати дослідження можуть бути використані для удосконалення системи підготовки та підвищення

кваліфікації педагогічних працівників Матроського закладу загальної середньої освіти у сфері права, а розроблені шляхи удосконалення формування правової культури педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти можуть бути використані в практичній діяльності керівників закладів освіти, методичних служб, а також самими педагогічними працівниками.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження висвітлено у виступі автора на тему «Роль правової культури у професійній діяльності педагогічних працівників загальноосвітнього закладу середньої освіти» на ІХ Всеукраїнській студентській конференції «Науковий пошук студентів ХХІ ст.: актуальні питання гуманітарних і соціально-економічних наук» (17 листопада 2023, Ізмаїл).

Структура роботи обумовлена логікою дослідження, його завданнями і складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел з 72 найменувань. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 84 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

1.1. Правова культура особистості: поняття, структура, специфіка

Кожне суспільство, кожна держава, а також будь-яка спільнота людей мають свою власну правову культуру. Ця культура відображає як минулі, так і сучасні реалії державно-правової дійсності країни, а також впливає на неї. Якщо правова культура є дійсною культурою, то вона втілює всі прогресивні, цінні та соціально виправдані аспекти в політичній та правовій сферах, сприяючи вдосконаленню організації та діяльності держави. Вона також сприяє підвищенню якості та ефективності чинного законодавства, зміцненню дисципліни, правопорядку та законності, а також підвищенню захисту прав, свобод і інтересів кожної особи.

Процес формування правової культури має давнє історичне коріння. Разом з виникненням перших правових норм та держав почалося й намагання людини зрозуміти та усвідомити свою роль та місце в правовій системі та сконструювати вдалі моделі правової поведінки.

Правова культура є неухильною складовою загальної культури як нації, так і окремої особистості. Важливо розуміти, що культура не обмежується лише духовними досягненнями, але також включає матеріальні цінності, що створені людством у процесі його творчої праці. У цьому контексті правова культура охоплює усі досягнення юридичної теорії та практики. Вона містить як об'єктивну, так і суб'єктивну складові.

Відповідно до Закону України «Про культуру», культура представляє собою сукупність матеріального і духовного надбання певної людської спільноти (етносу, нації), яке нагромаджено, закріплено і збагачено протягом тривалого періоду, передається від покоління до покоління, і включає всі види мистецтва, культурну спадщину, культурні цінності, науку, освіту, що

відображає рівень розвитку цієї спільноти. Згідно з тим, правова культура є своєрідною формою розвитку людини, через яку досягається загально-соціальний прогрес. Цей прогрес передбачає створення саме правових цінностей, що збагачують особистість і створюють необхідні умови для спокійного і упорядкованого розвитку суспільства [10].

Визначення правової культури за Н. Ю. Коваленко включає в себе розуміння та повагу до законів і норм права, здатність аналізувати їх, застосовувати у практичній діяльності, а також усвідомлення їх значення для індивіда і суспільства. Правова культура не обмежується лише знанням правових норм, але також передбачає розвиток моральних цінностей, етичних принципів та поведінкових норм, що впливають з правових норм. Вона сприяє формуванню почуття правосвідомості і дотримання законів незалежно від власних інтересів, а також відповідальному ставленню до прав і свобод людини [17].

Правова культура відзначається особливими рисами, які відображають досягнення суспільства в правовій сфері та відображають роль правових ідеалів і цінностей у житті суспільства. Вона є невід'ємною складовою духовної культури людства і відрізняється своїми унікальними функціями та властивостями. Правова культура відіграє важливу роль у суспільному житті, оскільки вона має безпосередній зв'язок з державою, законодавством та правом, і сприяє забезпеченню правопорядку та правової дієздатності суспільства.

Крім того, правова культура є важливим елементом загальної культури суспільства, яка визначає систему цінностей, пов'язаних із правом, і відображає правову реальність конкретного суспільства. Вона сприяє формуванню правосвідомості громадян, розвитку правової свідомості та встановленню дотримання прав та обов'язків у суспільстві. Таким чином, правова культура виступає важливим фактором у побудові правової держави та забезпеченні правової демократії.

Загальна культура суспільства та правова культура взаємодіють між собою, впливаючи на формування цінностей, норм і стандартів поведінки. Правова культура відображає відносини між людьми та державою, визначає ступінь дотримання прав і свобод кожного індивіда, тому важливо постійно удосконалювати та зміцнювати правову культуру, сприяючи стабільності та розвитку суспільства в цілому.

Правова культура відображає рівень правосвідомості та переконань у цінності права, що є ключовими аспектами державного управління. Вона складається з професійного та традиційно-побутового пластів, визначаючи високий ступінь правової освіченості, що є важливим індикатором правової держави. Як соціальне явище, правова культура формує якісний правовий стан як особистості, так і суспільства, що ґрунтується на різноманітних основах. Подальше вивчення цієї проблеми передбачає комплексне використання теоретичного матеріалу, зокрема для забезпечення глибокого розуміння правової культури.

Підвищення ролі людини в правовому житті та в формуванні цивілізованого суспільства вимагає підвищеної уваги до функціонально-змістовного аспекту правової культури, яка представляє собою різновид суспільної культури, що відображає рівень правосвідомості, законності та досконалості законодавства та юридичної практики, включаючи всі цінності, створені людством в галузі права.

В своїй роботі «Правова культура як важливий елемент правової системи України» Г. Попадинець описує декілька важливих факторів, що впливають на формування правової культури особистості, а саме:

- історія та культура;
- соціальний клас;
- родина;
- школа та суспільство [54, с. 126].

Розвиток правової культури також тісно пов'язаний з моральністю, економічним рівнем суспільства та матеріальними благами. Проте варто зазначити, що вона є важливим активом суспільства. Наявність високого рівня правової культури створює передумови для будівництва правової держави. У відсутності такої культури процес формування правової держави стає надзвичайно складним. Правова держава та правова культура нерозривно пов'язані, а наявність демократичного громадянського суспільства є ключовою умовою для їх формування.

Зазвичай під правовою культурою розуміють рівень правосвідомості, тобто знання людиною права та її ставлення до закону та суду. Проте правова культура охоплює більше, ніж просто правосвідомість. Вона базується на високому рівні правової свідомості та включає юридично значущу поведінку суб'єктів правовідносин. Правова культура передбачає не лише розуміння права, але й поважне ставлення до нього та відповідальну поведінку відповідно до норм права.

Отже, правова культура відображається не лише у діяльності людини у правовій сфері, але і у її межах, пов'язуючи в собі правові знання, оцінки та поведінку. Враховуючи те, що правові норми застосовуються в різних галузях життя, правова культура стає обов'язковою складовою підготовки в будь-якій професії та діяльності.

Сучасна вітчизняна наукова література висвітлює правову культуру через призму п'яти основних методологічних підходів: аксіологічного, діяльнісного, соціологічного, інформаційно-семіотичного та системного.

Аксіологічний підхід до дослідження правової культури стикається з рядом складнощів, наприклад, з проблемою вибору цінностей, які необхідно враховувати, їх змінністю з плином часу та вузькістю методології, що виникає з розпливчастого формулювання критеріїв цінностей. Спроба зведення такої складної концепції, як «правова культура», до сукупності духовних цінностей також ускладнює її розуміння. Ці труднощі

підтверджують необхідність розглядати декілька підходів для вивчення правової культури.

Діяльнісний підхід до вивчення правової культури передбачає розуміння її як результатів та способів правової діяльності людини. Науковці, зокрема Ю. В. Фролова та В. О. Кондратьєв, виокремлюють у основі правової культури спосіб мислення, норми та стандарти поведінки особистості, а також особливості особистісного менталітету [65].

Важливо зауважити, що правова культура не тотожна жодному іншому виду культури, будь то духовна або матеріальна. Вона унікальна та має свої особливості у поєднанні духовних та матеріальних компонентів. Крім того, вона переплітається з політичною культурою, оскільки діяльність держави та суб'єктів політичних відносин здійснюється в рамках правових відносин. Правова культура також взаємодіє з релігійною, моральною та іншими видами культури.

Результати дослідження сучасників О. О. Сидоренко, А. В. Кухарчук та О. Р. Ткаченко свідчать про те, що правова культура особистості визначає рівень інтеграції особистості у правове середовище суспільства, ступінь осмислення та використання нею правових принципів у своєму житті, а також усвідомлення важливості дотримання Конституції та інших законів [58].

Правова культура відіграє важливу роль у формуванні суспільства, оскільки є не лише складовою частиною людської культури, а й наділяється власним набором норм, інститутів, цінностей, форм і процесів, які спрямовані на правову та соціальну орієнтацію людей у конкретному суспільстві.

Розглядаючи проблеми формування правової культури української молоді, такі дослідники, як М. Г. Окладна та Л. В. Перевалова наголошують на тому, що правова культура, в парадигмі соціуму, являє собою частину загальної культури суспільства, правовий стан суспільства, правові цінності,

створені людьми за всю історію розвитку права, якість юридичних форм, норм та інститутів у їх реальному функціонуванні [44, с. 38].

Показниками правової культури суспільства є рівень правосвідомості, стан законодавства, стан законності та правопорядку, стан юридичної практики.

Залежно від суб'єктів-носіїв розрізняють:

- правову культуру суспільства;
- правову культуру соціальних груп;
- правову культуру особистості [43, с. 9].

На відміну від попереднього визначення, Л. О. Макаренко стверджує, що правова культура в соціальному контексті є винятково індивідуальним, динамічним і багатогранним особистим утворенням. Це потребує не лише інформування людей, але й формування правових переконань, що «опромінюються» у свідомості кожного «світлом» особистісного змісту. Такі переконання мають бути значущими для особистості, усвідомлюватися як особистісні цінності [31, с. 364]

За словами А. М. Кучук, «правова культура особистості – це рівень розвитку суспільно-правової діяльності. Діяльність складається з таких блоків: мотиви (актуалізація й боротьба мотивів); планування, включаючи вибір мети й прийняття рішення; виконання, реалізація плану; зворотний зв'язок і контроль результатів» [26].

Правова культура особистості – це не лише зовнішнє засвоєння правових засад, але й внутрішня готовність до їхнього втілення в життя, розгляду права як основи соціальної взаємодії та підтримки прав людини. Важливо, щоб особистість була здатна не лише аналізувати ситуації з точки зору права, але й усвідомлювати свої правові обов'язки та відповідальність за власні дії.

У практичному плані, правова культура особистості виявляється у сталому дотриманні принципів правомірної поведінки, у специфіці розв'язання життєвих ситуацій, які вимагають правового аналізу та вибору

адекватних дій у межах, визначених законом. Це також передбачає готовність особистості до впливу на навколишнє середовище, сприяючи формуванню правової культури у суспільстві та сприяючи підтримці правових принципів у своєму оточенні.

Як зазначалося раніше, правова культура особистості є важливим аспектом розвитку особистості, оскільки вона визначає рівень правової свідомості та правової обізнаності особистості. Вона включає в себе знання та розуміння правових норм, правил та процедур, а також здатність їх застосовувати в повсякденному житті. Розвиток правової культури особистості має важливе значення для формування відповідальної та активної громадянської позиції особистості, а також для забезпечення дотримання законності та правопорядку в суспільстві.

Правова культура особистості сприяє формуванню позитивного ставлення до закону та правових інститутів, а також допомагає особистості усвідомлювати свої права та обов'язки в суспільстві. Розвиток правової культури особистості може бути досягнутий через різні методи та форми навчання, такі як навчальні курси, семінари, тренінги, практичні заняття, рольові ігри, дискусії та обговорення. Крім того, особлива увага повинна бути приділена розвитку критичного мислення та морально-етичних цінностей особистості, оскільки це є важливими чинниками формування правової культури особистості.

Правова культура особистості за Т. А. Колядою – це обумовлені правовою культурою суспільства ступінь і характер прогресивно правового розвитку особистості, що забезпечують її правомірну діяльність. На її ж думку, до складу правової культури особистості належать:

- правосвідомість і правове мислення;
- правомірна поведінка;
- результати правомірної поведінки і правового мислення [20].

Правова культура особистості (загальна і спеціальна – професійна) сприяє виробленню культурного стилю правомірного поведінки, що

формується залежно від ступеню засвоєння і прояву цінностей правової культури суспільства, специфіки професійної діяльності, індивідуальної неповторності творчості кожної особистості.

Складові структури правової культури особистості представлено на рисунку 1.1.

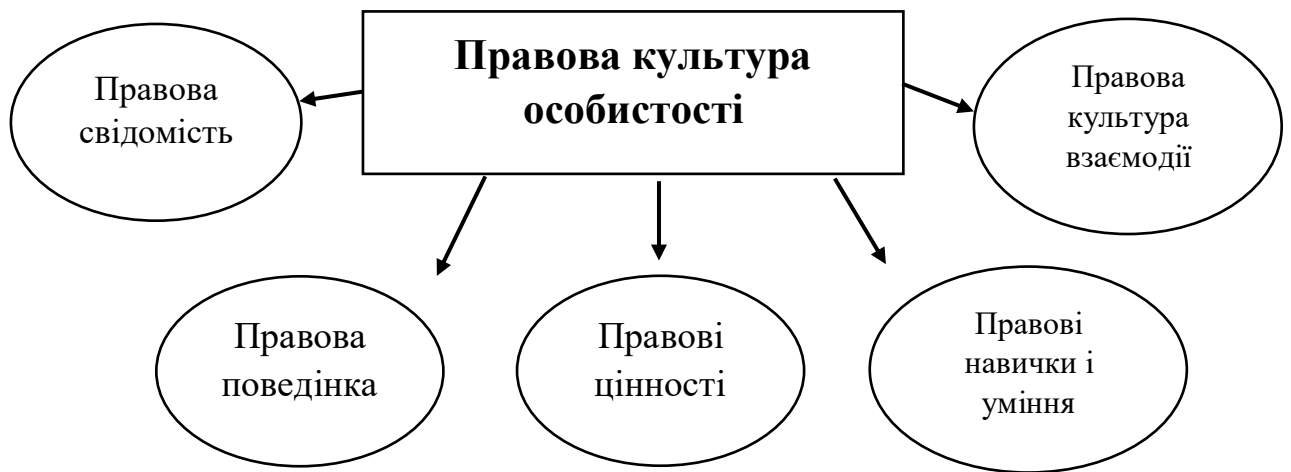

Рис. 1.1. Структура правової культури особистості [6].

Ці складові взаємодіють між собою та сприяють формуванню високого рівня правової культури особистості, що є важливим для стабільності та розвитку суспільства.

Правова культура особистості є складним і багатограним поняттям, яке характеризує рівень правової свідомості та правової активності особистості. Це обумовлений правовою культурою суспільства ступінь і характер прогресивно-правового розвитку особистості, який забезпечує її правомірну поведінку.

Специфіка правової культури особистості виявляється в тому, що вона формується залежно від ступеня засвоєння і вияву цінностей правової культури суспільства, специфіки професійної діяльності та індивідуальної неповторності творчості кожної особистості. Правова культура особистості включає в себе знання і розуміння правових явищ у відповідних галузях професійної діяльності, а також правову культуру професійної групи. Вона

має важливе значення для формування правомірної активності особистості, яка виявляється в сумлінній службовій діяльності, предметному обговоренні законопроектів, участі у передвиборній боротьбі як довіреної особи кандидата в депутати та ін. Правова освіченість дозволяє виробити правове мислення і культурний стиль, що є важливим для професійної діяльності та участі у суспільному житті.

Правова культура особистості за Н. А. Горбовою передбачає:

- існування правових знань, юридичної інформації (інтелектуальний зріз);
- перетворення накопиченої інформації про правові знання у правові переконання, навички правомірної поведінки (емоційно-психологічний зріз);
- готовність діяти згідно з правовими знаннями і переконаннями, тобто діяти правомірно – відповідно до закону: використовувати свої права, виконувати обов'язки, не порушувати заборон, а також уміти відстоювати свої права у випадку їхнього порушення [6].

Отже, правова культура особистості – це опанування основ юридичних знань, повага до закону, права, свідоме дотримання норм права, розуміння соціальної, юридичної відповідальності, непримиренність із правопорушеннями та боротьба з ними.

1.2. Роль правової культури у функціонуванні сучасного закладу загальної середньої освіти

Правова культура має значний вплив на функціонування закладу загальної середньої освіти. Вона створює основу для зміцнення демократичних цінностей, прав людини, законності та взаєморозуміння. Застосування принципів правової культури у навчальному процесі сприяє розвитку позитивного психологічного клімату, відповідальності та самодисципліни серед учнів. Відповідне впровадження правової культури у діяльність закладу освіти забезпечує сталість його функціонування,

підвищення якості навчання й виховання, формування громадянськості та правової свідомості учнів.

Правова культура є важливим елементом суспільства, що визначає правову систему та досвід. В освітній практиці формування правової культури освітніх працівників відіграє важливу роль у формуванні правової держави та громадянського суспільства.

Ефективність цього процесу забезпечується різноманітними функціями формування правової культури:

1. Пізнавальна функція, в якій педагогічні працівники отримують теоретичні знання про правову систему та принципи правового порядку, що дозволяє їм краще розуміти та застосовувати правові норми у своїй діяльності.

2. Перетворювальна функція, що перетворює педагогічних працівників у свідомих громадян, які усвідомлюють свої права та обов'язки, а також активно долучаються до формування правової культури учнів.

3. Ціннісна функція, що має на меті допомогти педагогам виховувати в учнів почуття відповідальності та правового ставлення до себе та інших через засвоєння цінностей правової культури.

4. Нормативна функція, в якій педагогічні працівники орієнтуються на норми та принципи правової системи при вирішенні питань щодо навчання, виховання та взаємодії з учнями та колегами.

5. Комунікативна функція, через яку педагоги обмінюються досвідом та інформацією щодо правових аспектів навчального процесу.

6. Прогностична функція, що допомагає педагогам передбачати можливі правові проблеми та вирішувати їх на етапі їх виникнення [7, с. 32].

Проте важливо визначити складові правової культури освітніх працівників та забезпечити їм належну підготовку в освітньому процесі. Розвиток цих аспектів потребує систематичних зусиль та уваги до навчального процесу.

Демократичні зміни в суспільстві накладають великий акцент на необхідність підвищення рівня правової культури серед громадян, зокрема серед педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти. Починаючи з моменту проголошення незалежності України, було прийнято низку міжнародних та вітчизняних нормативно-правових актів, спрямованих на модернізацію системи освіти. Законодавство України має обов'язкову силу на всій території держави, що вимагає від педагогічних працівників дотримання положень цих актів, які стосуються їхньої професійно-педагогічної діяльності [37].

Правова культура є одним з важливих чинників функціонування освітнього закладу, оскільки вона визначає ставлення учнів, педагогічних працівників та адміністрації до законодавства і норм, що регламентують діяльність школи.

Отже, сутність правової культури безпосередньо пов'язана з тими сферами людського життя, де вона застосовується, і в кожному конкретному випадку може мати свої особливості в розумінні. Інший аспект – це час, оскільки культура може бути характерною для свого часу, або виходити за його межі в часовому вимірі.

Правова освіченість формується під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників, зокрема освітнього середовища. Заклад загальної середньої освіти повинен забезпечувати формування правової культури особистості через правове виховання, яке передбачає вивчення етики та культури різноманітних взаємовідносин на основі придбаного суспільного досвіду, соціальних норм та правил. Правова освіта є обов'язковим елементом загальної та спеціальної підготовки особистості, оскільки вона забезпечує професійну підготовку молодого покоління та формує компетентність та готовність діяти в умовах організації навчально-виховного процесу з урахуванням правових норм, тож обізнаність в галузі права є результатом процесу формування особистості кожного працівника педагогічної сфери під

впливом відповідно спланованих та конкретно спрямованих різноманітних заходів [49].

Роль правової культури у функціонуванні сучасного закладу загальної середньої освіти надзвичайно важлива і визначальна. Вона впливає на різні аспекти діяльності школи та її відносин з усіма учасниками навчального процесу. Як приклад, правова культура в школі забезпечує дотримання прав та свобод учнів, педагогів, батьків та інших працівників. Вона гарантує реалізацію конституційних та законодавчих норм, які стосуються освітнього середовища, включаючи право на освіту, свободу слова, недискримінацію та інші.

Загалом, правова культура є невід'ємною складовою діяльності шкіл, оскільки вона сприяє створенню сприятливого навчального середовища, забезпеченню законності та прав людини, формуванню відповідального ставлення до суспільства та держави, а також забезпеченню якості освіти.

Забезпечення правової освіти та культури передбачає не лише ознайомлення з положеннями Конституції України та законодавства, але й глибоке усвідомлення цих принципів у кожного громадянина. Зокрема, такі документи, як Програма правової освіти населення та Державна національна програма «Освіта» України XXI століття, покликані сприяти розвитку правової свідомості, що є важливою умовою для гармонійного взаєморозуміння загальнодержавних, міжнародних та особистісних інтересів.

В законі України «Про освіту» зазначається, що «освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави» [11].

Правова освіта та виховання розглядаються як процес освоєння знань про основи держави та права, а також здатність гармонійно узгоджувати інтереси на різних рівнях. Це можливо лише за умови дотримання всіма громадянами конституційних норм. Для досягнення цієї мети необхідно

систематично та послідовно впроваджувати різноманітні освітні заходи, які спрямовані на формування правової культури особистості та реалізацію змісту правової освіти.

Основи правової освіти формуються вперше в сім'ї, а потім у школі, під впливом кваліфікованих фахівців, які вміють творчо переосмислювати найкращі підходи світової та вітчизняної освітньої практики. Вони навчають та виховують молодше покоління відповідно до сучасних вимог та загальнолюдських цінностей.

В умовах закладу загальної середньої освіти правова культура особистості впливає на функціонування закладу кількома напрямками. По-перше, це впливає на поведінку учнів, викладачів та інших співробітників. Сильна правова культура сприяє культурі законності, коли люди розуміють і поважають правила та норми установи. Це, у свою чергу, сприяє створенню позитивного та продуктивного навчального середовища.

По-друге, правова культура особистості впливає на відносини між установою та широким суспільством. Сильна правова культура сприяє культурі прозорості та підзвітності, коли установа є відкритою та підзвітною громаді, що сприяє репутації та авторитету закладу в суспільстві.

Нарешті, правова культура особи впливає на здатність установи виконувати свою місію та цілі. Сильна правова культура сприяє культурі чесності, коли люди розуміють і підтримують цінності та принципи, які лежать в основі місії та цілей установи і сприяють успіху та сталості закладу.

Підсумовуючи, значний вплив на функціонування закладу загальної середньої освіти має правова культура особистості. Правова освіта, зокрема, відіграє вирішальну роль у формуванні правової культури особистості, сприяючи формуванню культури законності, прозорості, підзвітності та доброчесності. Тому вагомим є пріоритет правової освіти та формування міцної правової культури в закладах загальної середньої освіти.

Правова культура як частина загальної культури сприяє формуванню громадянської свідомості та активної громадянської позиції, тому заклад

загальної середньої освіти має відігравати ключову роль у розвитку правової культури суспільства. Заклади освіти мають завдання формувати учнівську свідомість щодо прав та обов'язків, адже правова культура сприяє розумінню норм права, етичних принципів та відповідальності перед суспільством.

Зважаючи на значущість правової культури серед педагогічних кадрів, її вплив на діяльність сучасного закладу загальної середньої освіти може бути досліджено з кількох ключових аспектів:

1. Педагогічний персонал відповідає за дотримання всіх законів та нормативно-правових актів, які регулюють освітню сферу від організації навчального процесу до забезпечення безпеки та захисту прав учасників освітнього процесу.

2. Правова культура визначає здатність педагогів створити та підтримувати безпечну та здорову атмосферу в школі (дотримання норм пожежної безпеки, санітарних стандартів, а також захист учнів від будь-яких форм насильства та дискримінації).

3. Виховання правової свідомості та поваги до закону, що сприяє формуванню у дітей розуміння їхніх прав і обов'язків, а також уміння розв'язувати конфлікти мирним шляхом, відповідно до норм права.

4. Педагоги виступають прикладом відповідальної та етичної поведінки, що впливає на формування етичних норм серед учнів (чесність, справедливість, відкритість та професійна етика).

5. Педагоги з правовою культурою активно взаємодіють з адміністрацією школи, батьками та громадськістю, сприяючи розвитку законності, демократії та партнерства у навчальному закладі.

Враховуючи важливість правової культури, заклади загальної середньої освіти повинні активно сприяти її формуванню серед учнів та співробітників, що в подальшому сприятиме побудові справедливого, демократичного суспільства, де права та свободи людини є вищою цінністю.

Отже, розвинена правова культура педагогічних кадрів, в тому числі і адміністрації школи, є важливим аспектом успішного функціонування

сучасного закладу загальної середньої освіти, що забезпечує безпеку, порядок і ефективність навчального процесу та сприяє формуванню правової культури серед учнів.

1.3. Правова культура як компонент загальної та професійної культури педагогічних працівників

Цінність будь-якої організації полягає у її працівниках. Складання кадрового корпусу у будь-якій установі є складним процесом, що потребує спеціалізованих знань і навичок.

Освітні заклади завжди функціонували у мережі багаторівневого управління, тому формування їх персоналу завжди відбувалося на різних рівнях адміністрування. Як свідчать дослідження А. Сеїтосманова та його колег в сфері автономії шкіл як основи ефективного менеджменту, радянська система управління, яка була централізованою та бюрократизованою, надавала особливу увагу кадровій політиці, особливо ставлячи акцент на «чистоту» цього процесу [59, с. 24].

Кадрова політика в закладі загальної середньої освіти завжди несе в собі також політичний аспект, оскільки педагоги безпосередньо впливають на формування світогляду молоді. Становлення Української держави вплинуло на кадрову політику в навчальних закладах, але радянський період визначив філософію управління керівників цих закладів на довгі роки [68, с. 149].

Таким чином, кадрова автономія навчального закладу охоплює не лише прийом та звільнення працівників, а й багатогранний аналіз поточної кадрової ситуації, прогнозування майбутніх тенденцій та розробку результатів кадрових рішень.

Останнім часом керівники освітніх закладів мають можливість формувати кадрову політику стосовно обслуговуючого персоналу, але призначення педагогічних працівників залишається в компетенції районних

(міських) органів управління освітою. Такі централізовані призначення не завжди відповідають інтересам керівників закладів освіти, педагогічних колективів та батьківських громад, часто призводячи до частоті ротації педагогічного персоналу.

Закон України «Про освіту» проголосив право закладів освіти на кадрову автономію та встановив конкурсний принцип при призначенні керівників закладів освіти на умовах строкового трудового договору [11].

Правова культура педагога є складною системою педагогічної діяльності, що визначається не лише самим педагогічним процесом, але й типом правового впливу соціальних структур, таких як сім'я та педагогічний колектив. Це означає, що правова культура вчителя передбачає певний рівень правосвідомості, включаючи систему поглядів та оцінок на законодавчу базу як на національному, так і на міжнародному рівні, а також загальнокультурну складову, що включає патріотизм, громадянськість та ставлення до культурних традицій.

Правова культура є важливим компонентом загальної та професійної культури педагогічних працівників, оскільки вона визначає їх ставлення до законодавства та норм, що регламентують їхню діяльність.

Як компонент загальної культури, правова культура допомагає педагогічним працівникам розуміти свої права та обов'язки як громадян, а також забезпечує їхню участь у суспільному житті на засадах рівності та справедливості [66, с. 19].

Як компонент професійної культури, правова культура визначає ставлення педагогічних працівників до законодавства та норм, що регламентують їхню діяльність у сфері освіти. Вона допомагає педагогічним працівникам розуміти свої права та обов'язки як фахівців у галузі освіти, а також забезпечує дотримання законності та прав людини в навчальному процесі [66, с. 20].

Ключовими показниками правової культури педагогічних працівників є правосвідомість, системність правових знань, правова відповідальність,

вміння користуватися правовими нормами у різних життєвих ситуаціях та надавати їм оцінку. Основні принципи правової культури педагога засновані на духовних цінностях та сфері права, що визначає рівень цієї культури.

Правова культура є важливим компонентом загальної та професійно-педагогічної культури педагогічних працівників. Вона впливає на їхню роботу та взаємодію з учнями, колегами та іншими членами спільноти.

Одним з основних аспектів правової культури, які впливають на роботу педагогічних працівників є знання правових норм та правил, так як педагогічні працівники повинні бути обізнаними з правовими нормами та правилами, які регулюють їхню роботу, включаючи закони про освіту, трудові права та обов'язки вчителів.

Не менш важливим є вміння застосовувати правові норми в практиці. Педагогічні працівники повинні бути в змозі застосовувати правові норми в своїй практиці, наприклад, знаючи, коли і як застосовувати дисциплінарні заходи, як розглядати скарги учнів та батьків, як забезпечувати безпеку в школі тощо.

Для удосконалення формування правової культури педагогічних працівників доцільно використовувати методи індукції, дедукції, синтезу та узагальнення.

Індукція – це метод, за допомогою якого з окремих фактів, подій, явищ виявляються загальні закономірності, тенденції, закони. У контексті формування правової культури педагогічних працівників, метод індукції може бути застосований для виявлення загальних закономірностей у поведінці педагогічних працівників у різних правових ситуаціях, для виявлення тенденцій у розвитку правової культури педагогічних працівників, для виявлення закономірностей у формуванні правової культури педагогічних працівників [38, с. 64].

Дедукція – це метод, за допомогою якого з загальних положень, теорій, принципів виводяться конкретні висновки, рекомендації, рішення. У контексті правової культури педагогічних працівників, метод дедукції може

бути застосований для виведення конкретних висновків та рекомендацій на основі загальних положень правової культури, для виведення конкретних рішень на основі загальних принципів правової культури, для виведення конкретних рекомендацій на основі загальних теорій правової культури [38, с. 65].

Основна ідея методу синтезу полягає в тому, щоб виявити закономірності та спільні риси в різних правових системах або нормах, і об'єднати їх в єдину систему. Це може бути зроблено шляхом аналізу правових документів, судових рішень, наукових праць та інших джерел інформації. У контексті підвищення рівня правової обізнаності, метод синтезу може бути застосований для створення єдиної системи правової культури педагогічних працівників, для створення єдиної системи рекомендацій та висновків з приводу формування правової культури педагогічних працівників, для створення єдиної системи заходів та заходів щодо підвищення рівня правової культури педагогічних працівників [38].

Узагальнення – це метод, за допомогою якого з окремих фактів, подій, явищ виявляються загальні характеристики, риси, ознаки. Він може бути застосований для виявлення загальних характеристик, рис та ознак їх правової культури.

Правова культура педагогічних працівників виявляється у їх емоційному та вольовому характері професійно-педагогічної діяльності. Це означає, що педагогічні працівники повинні мати здатність аналізувати власний та емоційний стан суб'єктів освітнього процесу, чітко виконувати професійні завдання, концентруватися та виставляти пріоритети в ситуаціях, які виходять за межі компетенції педагогічного працівника, відповідально виконувати поставлені завдання, розуміти правову природу професійно-педагогічної діяльності з урахуванням специфіки техніко-технологічного розвитку відповідних галузей економіки.

Інноваційність правових умінь досягається забезпеченням правомірної професійно-педагогічної діяльності та поведінки педагогічних працівників. Йдеться про глибоке розуміння ними права та свідоме виконання його вимог.

Поведінково-діяльнісний компонент правової культури передбачає наявність у педагогічних працівників знань і вмінь у сфері права, зокрема, у сфері професійно-педагогічної діяльності. Педагогічні працівники повинні мати здатність застосовувати правові норми та принципи у своїй професійній діяльності, зокрема, у сфері управління колективом навчальної групи, технічної та художньої творчості учнів тощо.

Підлісний Є. В. виділяє наступні функції педагогічних працівників у сфері розвитку правової культури: інформаційно-правову, комунікативно-правову, правоосвітню, правовиховну, технологічно-правову, організаційно-правову, правонавчальну, інтелектуально-правову та ціннісно-нормативну [47, с. 243].

Розвиток правової культури педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти передбачає комплексний підхід, який включає теоретичне та методичне забезпечення, застосування інформаційно-правових та інших технологій, участь у професійній підготовці молодого покоління та формуванні правової освіти кожної особистості. Освітнє середовище, зокрема, повсякденна та професійна діяльність, є важливим чинником формування правової культури педагогічних працівників

Педагогічні працівники повинні бути обізнаними з етичними принципами, які регулюють їхню роботу, включаючи принципи конфіденційності, доброзичливості, об'єктивності та відповідальності.

Ще одним компонентом професійної культури педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти є вміння забезпечувати доступність та інклюзію у навчанні, забезпечуючи рівні можливості для учнів з різними потребами та здібностями, а також вміння застосовувати технології, які допомагають підтримувати навчання. Наприклад, програмне забезпечення для створення електронних матеріалів, інструменти для

спілкування з учнями та батьками, технології для забезпечення доступності для учнів з інвалідністю.

Отже, правова культура є важливим компонентом загальної та професійної культури педагогічних працівників, яка допомагає їм ефективніше працювати в навчальних закладах, забезпечувати доступність та інклюзію, застосовувати технології для підтримки навчання та вирішувати конфлікти.

Рівень правової культури визначається такими критеріями, як стан правосвідомості громадян та посадових осіб, рівень законності та правопорядку, рівень розвитку юридичної техніки, культура правотворчих та правозастосовних органів [31, с. 26].

Теоретичні дослідження, присвячені аналізу правової культури педагогічних працівників, породжують ряд дискусійних проблем. Зокрема, обговорюється філософська, педагогічна та юридична природа цієї культури, її процес формування та оцінки, а також складові характеристики. Поняття «правова культура вчителя» має глибокий зміст, оскільки воно відображає унікальне явище сучасного суспільства, що об'єднує правові та освітні аспекти, такі як правові відносини, правосвідомість, правоздатність та правосуб'єктність. Це поняття становить індикатор правової культури всього суспільства, що визначає його юридичну зрілість, культурно-правову єдність та рівень цивілізованості.

Феномен правової культури педагогічних працівників активно обговорюється у літературі з юридичних, педагогічних, філософських та соціологічних аспектів. Для розуміння значення поняття «правова культура педагогічного працівника» необхідно ретельно проаналізувати його з позицій наукового аналізу та визначити підходи до його вивчення.

Отже, правову культуру педагога слід розглядати як комплексну систему знань та цінностей, які дозволяють ефективно використовувати нормативно-правові акти у професійній діяльності, адже вдосконалення цієї

культури можливе лише за умови прямої взаємодії усіх учасників навчального процесу.

Принципи, що лежать в основі моделі покращення правової культури педагога у професійній діяльності, орієнтовані на відповідь на державні потреби у педагогічному секторі як на авторитетну та соціально важливу фігуру в суспільстві.

Модель покращення правової культури педагога представляє собою систему, що складається з взаємозалежних компонентів, що реалізуються у професійній практиці та включають наступне:

1. Цільовий компонент, який визначає мотивації та цілі моделі, а також характеристику соціального попиту на підвищення правової культури педагога. Цей компонент сприяє самовдосконаленню та самореалізації педагогічного персоналу у сучасній освітній системі.

2. Змістовий компонент, що розглядається як системоутворююча ланка, що включає теоретичні засади права, основні положення про законодавство та правозастосування, а також основні принципи педагогічної юстиції.

3. Діяльнісний компонент, який визначає зміст діяльності педагога щодо покращення його правової культури, а також методи діяльності для досягнення цієї мети.

4. Оціночно-аналітичний компонент, що включає самооцінку результатів діяльності педагога, аналіз факторів успішності вдосконалення правової культури та інші аспекти, що впливають на цей процес.

5. Результативний компонент, що передбачає наявність умов для формування необхідних компетентностей у рамках реалізованої програми та визначає параметри успішності функціонування та розвитку моделі покращення правової культури педагога [55].

Згідно з поглядом Л. Т. Рябовол, правова компетентність визначається як інтегральна властивість особистості, що базується на її готовності та здатності застосовувати систему правових знань і вмінь у процесі соціально-

правової діяльності. Ця компетентність дозволяє особистості ефективно мобілізуватися для виконання цієї діяльності. Наголошується, що важливими є не лише вміння, але й знання, здібності та відповідні особисті якості [56, с. 146].

У контексті педагогічної діяльності, правова компетентність вчителя означає здатність забезпечувати ефективне використання законодавчих та інших нормативних правових документів у навчальному процесі. Це включає розроблення локальних нормативних актів та прийняття рішень в межах законодавчої бази.

Наукова література розглядає правову компетентність педагога як професійну характеристику, яка визначає його здатність до використання правових документів у професійній діяльності на різних рівнях. Ця компетентність базується на системі знань та розуміння права, а також на здатності діяти відповідно до них.

Правова культура є важливим компонентом загальної та професійної культури педагогічних працівників. Зробивши усвідомлення своєї правової культури, педагоги можуть покращити свою професійну ефективність, захищати прав дітей та створювати кращий освітній досвід.

Таким чином, правова культура педагога є ключовим елементом його професійної компетентності, що дозволяє виконувати основні цілі освіти та розвивати свою професійну діяльність у відповідності з соціально-правовою дійсністю.

Висновок до розділу 1

На сучасному етапі особливо актуальним стає питання зміцнення високої культури кожного громадянина. Відповідно до цього, висока культура дій та вчинків, почуттів та спонукань, має стати головним результатом розвитку особистості кожного учасника нашого суспільства.

Правову культуру розглядають в контексті загальної культури, оскільки вона є її невід'ємною складовою. Зокрема, важливою є взаємодія правової та моральної культур, а також проведення правового виховання в тісному зв'язку з політичним вихованням. Правове навчання в освітніх закладах, як основний засіб правового виховання, потребує особливої уваги, а також проведення позаурочних заходів з цивільно-правового спрямування.

Аналіз наукової літератури, спрямований на вивчення теоретико-методологічних засад формування правової культури педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти, виявив деякі важливі аспекти, які варто врахувати для подальшого розвитку цієї проблеми.

По-перше, було відзначено, що проблема формування правової культури педагогів є мало розробленою та потребує більшої уваги щодо системи підготовки працівників освіти. Це означає, що необхідно активізувати зусилля у створенні ефективних програм і методик, спрямованих на формування правової культури серед педагогічних кадрів.

По-друге, виявлено відсутність єдності наукових підходів до проблеми підвищення правової культури працівників освіти. Це свідчить про необхідність подальшого наукового обґрунтування та узагальнення підходів до цього питання.

По-третє, зазначено відсутність єдиної системи навчання педагогічних кадрів у сфері правової культури, а також недоліки у розробці моделі процесу формування правових якостей. Це вимагає подальших досліджень та розробки ефективних навчальних програм та методичних розробок.

Усе це вказує на важливість подальшого наукового дослідження та розвитку методологічних підходів у сфері формування правової культури педагогів для покращення якості освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ МАТРОСЬКОГО ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

2.1. Аналіз діяльності Матроського закладу загальної середньої освіти

Емпіричне дослідження проводилося на базі Матроського закладу загальної середньої освіти (далі – Матроський ЗЗСО). Для дослідження сутності формування правової культури педагогічних працівників Матроського ЗЗСО виходили з її компонентної структури.

Матроський заклад загальної середньої освіти Саф'янівської сільської ради Ізмаїльського району Одеської області – це комунальний заклад загальної середньої освіти (далі – Матроський ЗЗСО), який забезпечує реалізацію права дітей на здобуття повної загальної середньої освіти, здійснює освітню діяльність на різних рівнях повної загальної середньої освіти (дошкільна, початкова, базова середня, профільна середня) та створений відповідно до чинного законодавства України [45].

Заклад у своїй діяльності керується Конституцією України, Законами України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про дошкільну освіту», власним Статутом та іншими нормативно-правовими актами [21, 10, 11, 12]

Головною метою діяльності Матроського ЗЗСО є забезпечення реалізації права громадян на безоплатне здобуття повної загальної середньої освіти [45].

Заклад загальної середньої освіти реагує на зміни в законодавстві, соціальній та економічній сферах, впроваджуючи нові методики та технології, а кадровий потенціал школи, її освітні програми, управлінська структура та фінанси піддавалися системному аналізу з метою забезпечення високого рівня освітніх послуг.

Основна мета діяльності закладу освіти – це безперервний процес підвищення ефективності освітнього процесу з одночасним урахуванням потреб суспільства, а також потреб особистості здобувача освіти. Цьому сприяє застосування новітніх досягнень педагогіки та психології, використання інноваційних технологій навчання, комп'ютеризація освітнього процесу.

Цей освітній заклад функціонує у формі двох основних підрозділів: дошкільного та шкільного. Перший із них має за мету забезпечити якісну дошкільну освіту для дітей від трьох до семи років, відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти. Шкільний підрозділ гарантує відповідний рівень загальноосвітньої підготовки учнів, згідно з вимогами Державного стандарту. Крім того, в закладі функціонує група продовженого дня для учнів початкових класів.

Основною мовою навчання є українська. Заклад активно сприяє науково-педагогічній роботі через проведення науково-практичних семінарів, творчих груп та методичних об'єднань. Методична робота організовується у формі різноманітних заходів, зокрема відповідно до вимог відповідних міністерств України.

У закладі здійснюється навчально-виховний процес за денною формою навчання, проте передбачається також інклюзивне навчання, індивідуальна та екстернатна форми навчання, що відповідає різним потребам учнів.

У Матроському закладі загальної середньої освіти учнівське самоврядування є одним з провідних напрямків для самореалізації кожного учня, орієнтованим на розвиток лідерських якостей, становлення громадянської та патріотичної позиції, пропаганду загальнолюдських цінностей.

На чолі учнівського самоврядування стоїть Президент школи, завдяки якому актив дітей рухається в правильному напрямку. Співпраця учнів та педагогів спрямована на досягнення згуртованості всіх учасників освітнього процесу [45].

Ключовою роллю учнівського самоврядування в демократичній школі є виховання громадянина України, патріота своєї держави, захисника територіальної цілісності. Для реалізації цієї мети адміністрація Матроського ЗЗСО прикладає максимум зусиль.

Ініціатива, яка виходить від активу учнівського самоврядування, має важливу роль у розвитку та напрямку внутрішньої системи забезпечення якості освіти в закладі. Коли учні розуміють, що їхня думка важлива, що вона впливає на життя школи, вони стають більш відповідальними та ініціативними.

Метою учнівського самоврядування в Матроському ЗЗСО є формування в учнів почуття господаря школи, класу, вміння співробітничати на принципах партнерства, гласності, демократизму. Для цього учні-містяни мають свої доручення і ролі, які протягом року можуть змінюватися кілька разів.

Таким чином, учнівське самоврядування в Матроському ЗЗСО спрямоване на розвиток лідерських якостей, громадянської позиції та відповідальності учнів, їхню активну участь в управлінні школою на демократичних засадах.

Професійну компетентність правової культури в Матроському ЗЗСО розглядають як систему теоретико-методологічних, нормативних положень, наукових знань, організаційно-методичних і технологічних умінь, необхідних особистості для виконання посадово-функціональних обов'язків, а також відповідні моральні й психологічні якості.

Педагогічні кадри закладу є його головним ресурсом. Вчителі Матроського ЗЗСО мають досить високу кваліфікацію та регулярно підвищують свою професійну компетентність через курси та семінари. Багато з них володіють званнями старших вчителів та вчителів-методистів, що позитивно впливає на якість навчання. Стабільність педагогічного складу сприяє налагодженню довірливих стосунків з учнями та їхніми батьками.

В Матроському ЗЗСО працює 45 педагогічних працівників, які не лише володіють високою кваліфікацією, а й постійно працюють над впровадженням передових педагогічних методик. Це сприяє стимулюванню творчості учнів та розвитку їхньої інформаційної культури. Успіхи школярів проявляються у високих досягненнях на предметних олімпіадах та конкурсах, в тому числі Міжнародному конкурсі української мови імені П. Яцика [45].

Крім того, вчителі та учні активно взаємодіють у рамках різноманітних освітніх проектів на міському, всеукраїнському та міжнародному рівнях. Ці проекти охоплюють широкий спектр тематик, від міжкультурного діалогу до енергоефективності та сталого розвитку. Така участь розвиває не лише навчальні, а й громадянські компетенції учнів та вчителів.

У досліджуваному закладі загальної середньої освіти працюють педагоги різного віку та стажу, що створює унікальну атмосферу для обміну досвідом та взаємного навчання. Широкий спектр категорій та звань серед педагогічного колективу свідчить про професійну різноманітність та досвід у розвитку освітнього процесу.

Навчальні плани та програми закладу відповідають державним стандартам освіти, що забезпечує високу якість знань. Крім основних предметів, школа пропонує широкий вибір додаткових курсів та гуртків, що сприяє розвитку різноманітних здібностей учнів.

Інфраструктура Матроського ЗЗСО відповідає всім санітарним нормам та стандартам безпеки. Класи оснащені сучасними навчальними засобами, що дозволяє ефективно проводити уроки. Комп'ютерні класи забезпечені сучасними ПК та мають доступ до інтернету, що відкриває додаткові можливості для інтерактивного навчання.

Спортивний зал закладу обладнаний сучасними тренажерами, що дозволяє учням підтримувати фізичну форму та розвивати спортивні навички. Актова зала використовується для проведення культурних заходів, що сприяє всебічному розвитку учнів.

Ефективне керівництво школи забезпечується досвідченими адміністративними працівниками. Директор відіграє ключову роль у прийнятті стратегічних рішень, організації роботи школи, співпраці з педагогічним колективом, учнями та батьками. Крім того, в закладі працюють психологічна служба, медичний працівник та соціальний педагог, які забезпечують підтримку учням та педагогам у разі необхідності.

Учні Матроського ЗЗСО демонструють високий рівень знань на міських та обласних олімпіадах, конкурсах, а також на ЗНО. Це свідчить про ефективність навчального процесу та високий рівень підготовки учнів. Випускники школи успішно вступають до вищих навчальних закладів, що є показником якості освіти, яку вони отримали.

Школа активно залучає учнів до участі в різноманітних конкурсах та олімпіадах на міському, обласному та всеукраїнському рівнях. Це сприяє розвитку їхніх талантів та здібностей. Крім того, заклад впроваджує соціально значущі проекти та співпрацює з громадськими організаціями, що підвищує соціальну активність учнів.

Матроський ЗЗСО активно впроваджує цифрові технології в навчальний процес. Використання електронних підручників, інтерактивних дошок та платформ для дистанційного навчання робить навчання більш доступним та ефективним. Впровадження проектного навчання, STEM-освіти та інших сучасних педагогічних методик сприяє розвитку критичного мислення та творчих здібностей учнів.

Матроський ЗЗСО демонструє високу якість освіти та сучасний рівень матеріально-технічного забезпечення. Заклад активно використовує інноваційні методи навчання та забезпечує всебічний розвиток учнів, готуючи їх до подальшого навчання та професійного зростання. Для подальшого розвитку школи рекомендується підвищення кваліфікації педагогічного складу через участь у міжнародних освітніх програмах, розширення матеріально-технічної бази за рахунок додаткових ресурсів та

грантів, а також активне залучення учнів до участі в міжнародних проектах та програмах обміну.

В умовах демократизації школи найважливішим завданням є надати учням можливість розкрити себе і осмислити власні проблеми та питання. Це вимагає розвитку у школярів здатності до самовизначення, вміння формувати свої переконання і принципи діяльності та поведінки самостійно. Вирішення цього завдання потребує чіткої тактики виховання, де вчитель допомагає учню усвідомити сутність світоглядних проблем, аналізувати події та факти, робити висновки і висловлювати свою власну позицію.

Адміністрація Матроського ЗЗСО поставили перед собою найактуальніші виховні завдання, прагнучи відійти від традиційної системи виховання. Ознайомившись із цікавим проектом Всеукраїнського центру практичної психології і додавши свої корективи, вони впровадили альтернативну інноваційну систему організації виховного процесу.

Система виховної роботи «Я – Ми – Родина – Україна – Європа» складається з дев'яти модулів, які конкретизують життєдіяльність учнівських колективів:

- «Я – патріот Батьківщини»;
- «Я і закон»;
- «Я – частина природи»;
- «Я і моя родина»;
- «Я і моє здоров'я»;
- «Я і вічні цінності людини»;
- «Я і творчість»;
- «Я – господар»;
- «Я – лідер».

Ця система виховної роботи орієнтована на практичне досягнення стратегічної мети – формування свідомого громадянина, патріота і професіонала, тобто особистості з певними рисами характеру, світоглядом,

мисленням, почуттями та вчинками, спрямованими на саморозвиток і розвиток демократичного суспільства в Україні.

Для оцінки сучасного стану діяльності Матроського ЗЗСО використано матрицю SWOT – аналізу, що допомогло виявити внутрішні та зовнішні фактори, які впливають на діяльність навчального закладу. Результати аналізу представлено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

SWOT – аналіз діяльності Матроського ЗЗСО

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
<ul style="list-style-type: none"> - висококваліфікований педагогічний колектив; - інноваційна система виховної роботи «Я – Ми – Родина – Україна – Європа»; - участь у Всеукраїнських та Міжнародних освітніх проектах, таких як «Схід-Захід разом!», «Українська миротворча школа»; - широкий спектр форм навчання. 	<ul style="list-style-type: none"> - нерівномірний розподіл педагогічного навантаження, велика кількість педагогів пенсійного віку; - недостатня інтеграція ІТ-технологій, потреба у підвищенні ІТ-грамотності педагогів і учнів; - відсутність сучасної техніки та програмного забезпечення.
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
<ul style="list-style-type: none"> - підвищення кваліфікації педагогів через семінари, вебінари, тренінги та співпрацю з юридичними експертами; - розширення співпраці з міжнародними освітніми організаціями; - впровадження нових освітніх проектів; 	<ul style="list-style-type: none"> - недостатнє фінансування з боку держави, економічна нестабільність у країні; - соціальні та демографічні зміни, зниження народжуваності, міграція населення; - підвищення конкуренції з боку

<p>- залучення громадськості та батьків до спільних проектів і заходів, підтримка освітніх ініціатив.</p>	<p>районних шкіл; - збільшення психологічного навантаження на педагогів і учнів, потреба у програмах підтримки психічного здоров'я.</p>
---	---

Особливу увагу в закладі освіти приділяють використанню інтерактивних методів навчання та створенню мотиваційної бази для підвищення рівня правової культури педагога. Це допомагає залучити педагогів до активної пізнавальної діяльності та створить сприятливі умови для підвищення їхньої мотивації та інтересу до правової тематики.

Учнів залучають до формування правової культури серед педагогічних працівників. Як приклад, діти старшого шкільного віку беруть участь у заходах, спрямованих на розвиток правової культури, таких як конкурси, дискусії, круглі столи, конференції, семінари та тренінги. Ці заходи можуть в основному організовані в межах школи, але бувають і за її межами, наприклад, у співпраці з Саф'янівською територіальною громадою або громадськими організаціями.

Педагогічні працівники теж залучають учнів до дослідження правових питань та проблем шляхом проведення дослідницьких проектів, опитувань або анкетувань. Крім того, учнівська рада залучена до моніторингу та оцінки рівня правової культури педагогічних працівників шляхом проведення опитувань або анкетувань.

Залучення дітей до розробки та впровадження рекомендацій та пропозицій щодо поліпшення рівня правової культури педагогічних працівників та формування їх правової культури сприяє розвитку в учнів критичного мислення, громадянської відповідальності та активності, а також підвищити їх зацікавленість до правових питань та проблем. Крім того, це посилює зв'язок між педагогічними працівниками та учнями, створює більш відкрите та демократичне навчальне середовище.

Аналізуючи діяльність Матроського ЗЗСО, можна зробити висновок, що методологічні основи формування правової культури педагогічних працівників в закладі освіти базуються на постійному аналізі та вдосконаленні методів та засобів впливу на їхні професійні та особистісні якості, з метою підвищення ефективності їхньої діяльності в умовах сучасного освітнього середовища.

2.2. Діагностика правової компетентності педагогічних працівників Матроського ЗЗСО

Важливим засобом виявлення сильних і слабких сторін правових знань і вмінь є діагностика правової компетентності працівників освіти, що має на меті оцінити рівень правової компетентності та визначити напрямки для вдосконалення.

Для діагностики рівня правової культури педагогічних працівників Матроського ЗЗСО було використано різні методи, зокрема теоретичні та емпіричні дослідження, аналіз педагогічного досвіду, методи опитування. Ці методи допомогли оцінити рівень правової культури, визначити напрямки для покращення та розробити цілеспрямовані заходи для підвищення правової культури.

Одним із підходів до діагностики правової культури педагогічних працівників став аналіз взаємозв'язку правової культури з такими факторами, як освіта, культура, правове виховання. Завдяки проведеному аналізу визначено чинники, які сприяють розвитку правової культури, а також конкретні проблеми та можливості, пов'язані з цими факторами.

В дослідженні діагностики правової компетентності педагогічних працівників Матроського ЗЗСО взяло участь 14 респондентів. Для діагностики рівня правової культури педагогічних працівників цього закладу освіти врахували декілька факторів, таких як рівень освіти, культурне походження та досвід. Додатково були використані такі специфічні показники правової культури, як знання та розуміння правових концепцій,

дотримання правових норм і положень, уміння застосовувати правові принципи на практиці.

В руслі проблеми дослідження важливим стало:

- володіння професійно-значущими знаннями (психолого-педагогічними, методичними, спеціальними);
- системність і глибина теоретичних знань з проблем правової культури;
- знання технологій та методик підвищення професійної майстерності;
- наявність духовних, культурологічних знань.

Критеріями рівня сформованості когнітивно-пізнавального компонента виділено:

- сформовані професійні компетентності про професійний саморозвиток і майбутню професійну діяльність;
- стійкий рівень пізнавального інтересу;
- продуктивний когнітивний стиль поведінки.

Важливо зазначити, що правова культура педагогічних працівників Матроського ЗЗСО не є статичною і може залежати від різноманітних факторів, таких як зміни правового середовища, можливості професійного розвитку, соціально-культурні тенденції, тому необхідний постійний моніторинг та оцінка правової культури педагогічних працівників, щоб вона залишалася актуальною та ефективною для сприяння позитивному та продуктивному навчальному середовищу.

Доведено, що результатом професійного формування правової культури педагогічних працівників Матроського закладу загальної середньої освіти є професійна компетентність, яка передбачає наявність такого складника, як компетентність у сфері правової культури (вміння користуватися бібліографічним покажчиком, довідковою літературою, засобами інформаційних та інноваційних технологій тощо). Визначено її

критеріальні характеристики, показники та рівні (початковий, середній, достатній, високий).

Зазначено, що високий рівень професійної компетентності та компетентності у сфері правової культури характеризується наявністю у керівника інноваційного закладу освіти сформованого розуміння мети та наслідків професійної діяльності у педагогічній галузі, спрямованої на впровадження цінностей і якостей знань у життя, її соціальним значенням, усвідомленням потреби підвищення професійного рівня та прагненням до творчості й постійного правової культури, позитивним сприйняттям новацій, вільним використанням інформаційних та інноваційних технологій. В них усвідомлене ставлення до себе як до майбутнього професіонала-управлінця, чітко сформована система ціннісних орієнтацій, наявні позитивна мотивація до професійної діяльності в сфері освіти та стійкий інтерес до формування професійного образу, здатність до творчого правової культури та толерантної взаємодії в освітньому процесі.

Досліджувані освітнього закладу, які мають достатній рівень професійної компетентності та компетентності у сфері правової культури, добре розуміють їх значущість, необхідність удосконалення професійних знань та використання інформаційних технологій, виявляють значний інтерес до професійних аспектів діяльності. В них сформована система ціннісних орієнтацій, наявна позитивна мотивація до професійної діяльності в сфері освіти, усвідомлена необхідність самовдосконалення, здатність до толерантної взаємодії в освітньому процесі.

Власне, досліджувані із середнім рівнем професійної компетентності та компетентності у сфері правової культури мають недостатньо сформовані мотиви навчально-пізнавальної діяльності як передумови формування професійної компетентності керівника інноваційного закладу освіти, недостатньо володіють інформаційними та інноваційними технологіями.

Таким чином, визначені компоненти, критерії та рівні сформованості готовності до правової культури правової культури лягли в основу

результативного блоку технології формування готовності до професійного формування правової культури педагогічних працівників Матроського закладу загальної середньої освіти.

Для діагностики правової компетентності педагогічних працівників Матроського ЗЗСО було використано метод анкетування, що складалася з питань щодо рівня знань про право, ставлення до законів і правових норм, дотримання правил, відстоювання власних прав тощо. Анкетування проводилося анонімно, щоб педагоги почували себе більш вільно і були більш чесні у відповідях. Приклади питань висвітлено в Додатку А.

За результатами анкетування (рис. 2.1), більшість педагогів Матроського ЗЗСО (84% – 12 осіб) розуміють право як комплекс норм, законів та обов'язків, які регулюють життя суспільства, що вказує на їхню усвідомленість щодо необхідності дотримання встановлених правил і відповідності їм. Інші ж 16% респондентів (2 педагогічних працівника) відповіли, що не можуть дати відповідь через невизначеність.

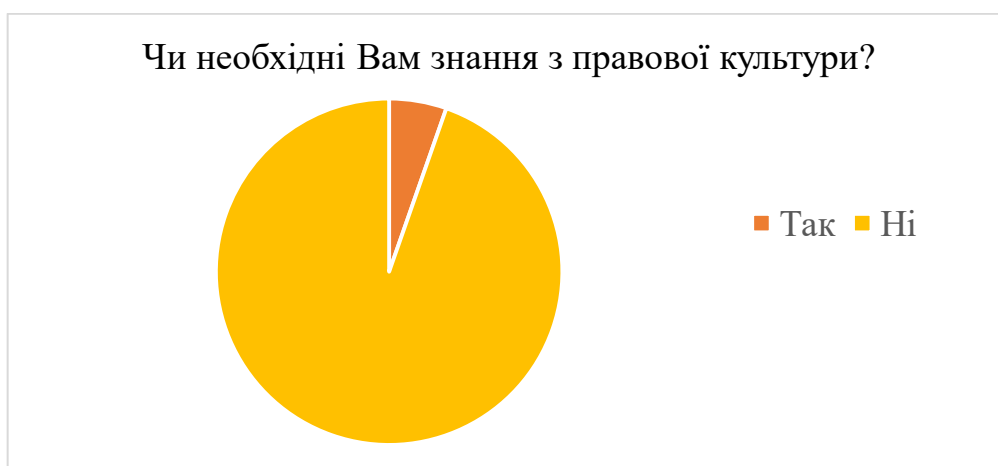

Рис. 2.1. Необхідність знань з правової культури

Для визначення рівня сформованості правової культури педагогічних працівників Матроського ЗЗСО було використано метод опитування (Додаток Б). Опитування зібрало демографічні дані про респондентів, такі як їхній вік, стать, рівень освіти, багаторічний досвід і посада. Ця інформація

допомогла виявити будь-які відмінності в правовій компетентності між різними групами освітніх працівників (рисунок 2.2).

З опитування випливає, що лише 42,7% педагогів (6 осіб) вважають, що мають досить високий рівень знань про правові норми. Це може вказувати на необхідність подальшого навчання та підвищення правової грамотності серед педагогічного колективу.

Рис. 2.2. Оцінка правових знань педагогічних працівників Матроського ЗЗСО

Також виявлено, що 35,8% педагогів неоднозначно ставляться до значимості права у житті суспільства (5 осіб). Деякі вважають, що право лише частково регулює життя, що може свідчити про їхню неспроможність повністю оцінити роль права у суспільстві – 21,5% (3 особи). Як виявилось, педагогічні працівники з багаторічним досвідом більше обізнані в цій сфері.

Проте важливо відзначити, що більшість педагогів вважають, що право має значимість, і вони прагнуть дотримуватися законів і відстоювати свої права. Це позитивний сигнал щодо їхньої здатності дотримуватися правових норм та відстоювати свої права в ситуаціях, що вимагають захисту прав.

Результати формувального дослідження на базі Матроського ЗЗСО, підтверджені підсумковим діагностуванням правової культури і інноваційної діяльності, вплинули на ефективність навчально-виховного процесу. Визначення правової обізнаності педагогів сприяло кращому розумінню

ними своїх прав та обов'язків, що створило більш правосвідоме та безпечне середовище для учнів.

На основі аналізу можна зробити висновок, що хоча педагогічний колектив Матроського ЗЗСО мають певний середній рівень усвідомлення та дотримання правових норм, проте існує потреба в подальшому розвитку їхньої правової компетентності, зокрема у поглибленні знань та удосконаленні навичок щодо правової поведінки, а також в систематичному підвищенні кваліфікації педагогів з правових питань, впровадженні спеціалізованих тренінгів та інтеграції правових знань у навчальні плани.

Поодинокі відповіді респондентів містили інформацію про такі права, як право на допомогу, право на медичне обслуговування, право на життя, право на недоторканність житла, право на самореалізацію, право на захист. На питання: «Чи часто Вам доводиться потрапляти у ситуації, в яких порушуються Ваші права?» більшість опитаних (84%) дали позитивну відповідь. Вирішують ці проблеми респонденти по-різному, як показано у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Відповіді на питання: «Як ви поведетесь у ситуаціях, коли порушуються Ваші права?»

Відповіді	%
Розбиралися самі	41
Нічого не робили	2
Шукали сильніших захисників	17
Зверталися за допомогою до правоохоронних органів	22
Зверталися по допомогу друзів	14
Зверталися по допомогу батьків	4

Джерело: розроблено на основі проведеного опитування.

Опитування щодо правової компетентності працівників освіти дало цінну інформацію про сильні та слабкі сторони їхніх правових знань і

навичок. Результати опитування допомогли визначити напрямки вдосконалення правової освіти та програм підготовки працівників освіти. Опитування також стало основою для оцінки ефективності майбутніх заходів, спрямованих на підвищення правової компетентності працівників освіти.

При інтерпретації отриманих даних слід пам'ятати, що методика опитування і анкетування констатує лише наявний рівень розвитку комунікативних і організаторських схильностей у даний період розвитку особистості. При наявності позитивної мотивації, цілеспрямованості і належних умов діяльності дані схильності можуть розвиватися.

Показано, що адміністрація школи також прагне до правової культури, їхнє прагнення базується на самооцінці своїх якостей, що сприяють правової культури, а також на оцінці проекту педагогічної підтримки як можливості професійної самореалізації.

В процесі проведення констатуючого експерименту та оцінки рівня сформованості правової культури педагогічних працівників було встановлено, що загальний рівень правової культури є недостатнім. Учасники експерименту, які представляли педагогічну групу, виявили потребу в правовому навчанні з метою підвищення рівня правової освіти, збереження стабільності та подолання негативного ставлення до права у педагогічному середовищі.

Використання критеріально-вимірювального інструментарію дозволило оцінити рівень сформованості правової культури педагогів, їх мотиваційну готовність до самовдосконалення та самонавчання, а також їхню здатність вирішувати професійні завдання.

Критерії сформованості компетентності формування правової культури педагогів за пізнавальним, емоційно-вольовим та комунікативним критеріями допомогли виявити рівень розвитку необхідних знань, умінь та навичок педагогічних працівників Матроського ЗЗСО (Додаток В).

Пізнавальний критерій дозволив оцінити рівень знань педагогів про сутність, зміст та структуру правової культури, їх обізнаність у нормативно-правовій базі, що регулює освітню діяльність та здатність застосовувати правові знання у професійній діяльності.

Емоційно-вольовий критерій характеризує ставлення педагогів Матроського ЗЗСО до формування правової культури як професійно значущої якості, їх мотивацію до підвищення рівня власної правової культури та здатність до саморегуляції та самоконтролю у правовій сфері.

За комунікативним критерієм оцінено уміння встановлювати правові відносини з учнями, колегами, адміністрацією, здатність до правового консультування та надання правової допомоги, уміння використовувати різноманітні форми та методи формування правової культури учнів.

Аналіз сформованості компетентності формування правової культури педагогічних працівників за цими критеріями дозволив виявити сильні та слабкі сторони педагогів, визначити напрями вдосконалення їхньої професійної підготовки та підвищення кваліфікації, що сприяє підвищенню ефективності процесу формування правової культури учнів та забезпечує якісну правову освіту підростаючого покоління.

Серед сильних сторін можна виділити самопізнання та самоаналіз. За результатами діагностики сформованості компетентності формування правової культури 8 з 14 педагогів (57%) виявили здатність визначати свої особисті сильні та слабкі сторони, що є важливим для саморозвитку та покращення професійної діяльності. Ці ж 8 респондентів виявили високий інтерес до правових питань та мотивацію до самовдосконалення у цій сфері, що сприяє підвищенню рівня правової компетентності. Крім того, педагоги володіють розвинутою здатністю до рефлексії, що дозволяє їм усвідомлювати власні дії та аналізувати їх для подальшого удосконалення.

Серед слабких сторін є низький рівень знання правових аспектів. 6 з 14 респондентів (47%) мають обмежені знання про сутність та зміст правової культури, що може впливати на їхню здатність застосовувати правові норми

у педагогічній діяльності. Як виявилось, деякі з них мають обмежені комунікативні навички у встановленні правових відносин з учнями, колегами та адміністрацією, що ускладнює ефективну роботу в освітньому середовищі. Інші ж мають недостатні знання щодо юрисдикційних способів захисту авторських прав, що може впливати на їхню здатність ефективно захищати свої права у професійній діяльності.

Виявлені сильні та слабкі сторони правової компетентності педагогічних працівників Матроського ЗЗСО можуть бути використані для розробки ефективних програм розвитку правової культури в освітньому закладі, спрямованих на підвищення якості професійної підготовки фахівців.

Висновок до розділу 2

У 2 розділі кваліфікаційної роботи було розглянуто основні підходи та принципи, які лежать в основі формування правової культури серед вчителів та інших педагогічних працівників та проведено діагностику правової компетентності працівників освіти. Підкреслено, що правова культура є важливою складовою професійної компетентності вчителя та впливає на всі аспекти його діяльності в школі.

В дослідженні взяло участь 14 педагогічних працівників Матроського ЗЗСО. Для діагностики було використано методи анкетування і опитування. Анкетування проводилося анонімно, щоб педагоги почували себе більш вільно і були більш чесні у відповідях. Опитування складалося із запитань із варіантами відповідей, які оцінюватимуть знання респондентами правових концепцій, їхню здатність застосовувати правові принципи до реальних життєвих ситуацій, а також їхнє розуміння своїх ролей і обов'язків як освітніх працівників.

Під час аналізу результатів опитування освітян виявлено високий рівень мотивації до правового навчання. Більшість педагогів виявили низький або середній рівень оволодіння правовими знаннями, середню міру

сформованості професійно-правових умінь, але виразили високу готовність до навчання в галузі освітнього права.

42,7% з усього педагогічного колективу Матроського ЗЗСО переконані у своїй високій правовій обізнаності, що свідчить про необхідність постійного навчання та розвитку правової культури серед педагогів. Одночасно виявлено, що 35,8% педагогів виявляють певну неоднозначність у відношенні до значення права в суспільстві (5 осіб). Деякі з них вважають, що правові норми лише частково впливають на повсякденне життя, що може свідчити про їхню неспроможність повністю оцінити роль правового регулювання у суспільстві, цю думку підтримують 21,5% респондентів (3 особи).

Ці дані вказують на потребу в систематичному вдосконаленні правової освіти серед педагогічного колективу з метою покращення їхньої розуміння та свідомого використання правових принципів у навчальному процесі та взаємодії зі суспільством.

Формувальне дослідження на базі Матроського ЗЗСО підтверджено підсумковим діагностуванням правової культури і інноваційної діяльності, вплинули на ефективність навчально-виховного процесу.

За результатами діагностування зроблено висновок, що існує потреба в подальшому розвитку правової компетентності педагогічних працівників Матроського ЗЗСО, у поглибленні знань та удосконаленні навичок щодо правової поведінки.

Отже, результатом професійного формування правової культури педагогічних працівників закладу загальної середньої освіти є професійна компетентність, яка передбачає наявність такого складника, як компетентність у сфері правової культури (вміння користуватися бібліографічним покажчиком, довідковою літературою, засобами інформаційних та інноваційних технологій тощо). Визначено її критеріальні характеристики, показники та рівні (початковий, середній, достатній, високий).

РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ МАТРОСЬКОГО ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

3.1. Шляхи удосконалення формування правової культури педагогічних працівників Матроського ЗЗСО

Ефективне формування правової культури педагогічних працівників Матроського ЗЗСО забезпечиться через сукупність наступних умов в закладі освіти:

- інтеграція культурних аспектів у освітній процес;
- включення теоретичних основ правової культури вчителя до змісту загально-педагогічних дисциплін;
- використання особистісно орієнтованих та практико-орієнтованих методів і прийомів навчально-пізнавальної діяльності, що мають ситуативний та варіативний характер;
- надійне управління процесом формування правової культури;
- створення мотивацій до самостійного підвищення правової культури;
- програмне та навчально-методичне забезпечення процесу формування правової культури.

В контексті загальної освіти можна виділити два основні напрямки розвитку правової компетентності педагогів: самостійний розвиток та сприяння з боку освітньої організації. Кожен з цих напрямків реалізується за допомогою специфічного набору форм та методів [40, с. 119].

В основі розробки комплексу заходів для підвищення правової компетентності педагогів Матроського ЗЗСО користувались такими принципами, як:

1. Принцип науковості, що наголошує на тому, що педагогічна взаємодія повинна бути спрямована на стимулювання пізнавальної

активності педагогів, батьків та дітей у правовій сфері, а також на розвиток умінь пошуку та використання необхідної правової інформації.

2. Принцип інтеграції знань і практики, в якому учасники педагогічного процесу зможуть переконатися у практичній цінності та достовірності отриманих правових знань, а також навчатися використовувати їх на практиці.

3. Принцип систематичності та послідовності, спрямований на закріплення раніше отриманих правових знань і умінь, їх послідовний розвиток та вдосконалення.

4. Принцип стимулювання ініціативи та самостійності.

5. Принцип поваги до особистості, що передбачає щире зацікавлення педагога у проблемах, якими ділиться з ним колега чи вихованець, а також підтримку учасників за їхні зусилля змінити негативні форми поведінки у ставленні до дітей та один до одного.

6. Принцип врахування індивідуальних особливостей шляхом визначення рівня правової компетентності кожного педагога, аналіз їхнього ставлення до дітей та умов сімейного виховання. Відповідно до цих особливостей вносяться корективи до змісту, форм і методів роботи з вихователями, батьками та дітьми для підвищення їхньої правової компетентності.

7. Принцип паралельного навчання, який має на меті поєднати правову освіту з освітою в інших галузях (педагогічній, психологічній тощо) [41, с. 247].

Для удосконалення правової культури педагогічних працівників було запропоновано систематичне проведення тренінгів та семінарів, що надає можливості ознайомити вчителів із новими нормативними актами, актуальними правовими питаннями в освіті та сприяє обміну досвідом. Крім того, здобувати та оновлювати знання в галузі освітнього законодавства та правових норм тепер можна через інтеграція сучасних засобів навчання, таких як віртуальні платформи, онлайн-курси та інтерактивні вебінари.

Запропонований захід відбувається в Матроському ЗЗСО у формі практичних занять, де педагоги мають змогу обговорити актуальні питання, вирішити правові ситуації, які виникають у них у повсякденній діяльності. Семінари і тренінги проводяться кваліфікованими фахівцями в галузі права, які надають учасникам необхідну інформацію та практичні навички для ефективного застосування правових норм у роботі.

Розвиток правової культури в Матроському ЗЗСО йде комплексним шляхом. Використання віртуальних платформ дозволяє педагогам отримувати доступ до сучасних знань та методик, необхідних для ефективного навчання. Регулярне проведення семінарів та вебінарів сприяє обміну досвідом та підвищенню кваліфікації.

Однією з основних платформ, яку використовує Матроський ЗЗСО, є Національна освітня електронна платформа (НОЕП). Ця платформа, створена Міністерством освіти і науки України, пропонує широкий спектр курсів для підвищення кваліфікації вчителів. На НОЕП доступні курси з правознавства, методичні посібники та інтерактивні завдання. Серед популярних семінарів можна виділити «Основи правової культури для педагогів» та «Захист прав дитини в освітньому середовищі». Постійне оновлення матеріалів та проведення вебінарів з провідними юристами забезпечують високу якість навчання.

Ще однією важливою платформою є Prometheus – українська платформа для масових відкритих онлайн-курсів (MOOCs). Prometheus пропонує безкоштовні курси з різних дисциплін, включаючи правознавство. Семінари на теми «Правознавство для освітян» та «Права людини: міжнародні та національні аспекти» допомагають вчителям здобути актуальні знання. Співпраця з українськими та міжнародними експертами гарантує, що контент завжди відповідає сучасним вимогам.

Крім того, платформи Zoom, Google Meet, Microsoft Teams та Google Classroom активно використовуються для проведення інтерактивних вебінарів, семінарів та дистанційного навчання. Вебінари на теми «Вебінар з

основ правової культури» та «Інтерактивні методи викладання правознавства» також сприяють обміну досвідом та підвищенню кваліфікації педагогів.

Ключовим кроком у формуванні правової культури педагогічних працівників Матроського ЗЗСО стало включення курсів з правової освіти до програм підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Ці курси охоплюють широкий спектр тем, включаючи законодавство про освіту (знання законів, що регулюють освітню діяльність, які є фундаментом для правомірної поведінки педагогів), права та обов'язки педагогів, що допомагають їм захищати свої інтереси, а також знання норм та принципів захисту дітей від жорстокого поводження, нехтування, експлуатації та дискримінації. Включення правових дисциплін у вже існуючі курси або створення окремих модулів дозволить систематично підвищувати рівень правової культури. Наприклад, розробка курсу «Основи правової культури для педагогів» стане чудовим доповненням до програм професійного розвитку.

Впровадження системи сертифікації правової грамотності педагогів – наступний захід, що має на меті видавати після проходження певних курсів або тренінгів педагогам сертифікати, які підтверджують їхні знання в галузі права. Сертифікація додає ваги професійному резюме педагога та може враховуватися при оцінці його кваліфікації, підвищенні та преміюванні, що сприяє підвищенню мотивації працівників.

Сертифікація може мати кілька форматів, залежно від провідної організації, яка проводила тренінг. Найпоширенішими є електронні сертифікати, які можна отримати через спеціальні платформи після успішного завершення курсу або тренінгу. Ці сертифікати мають унікальний код, що дозволяє перевірити їх автентичність, і часто вони містять інформацію про тему курсу, тривалість, організатора та іншу важливу інформацію. Однак деякі тренінги можуть бути сертифіковані державними

органами або міжнародними установами, що надає їм додаткову вагу та визнаність.

Вдалим шляхом удосконалення правової культури стала інтеграція правової освіти в кар'єрний ріст, тобто зв'язок між підвищенням рівня правової грамотності та можливістю кар'єрного росту. Педагоги, які регулярно підвищують свій рівень правової грамотності, отримують пріоритет при призначенні на керівні посади та інші престижні позиції.

Для удосконалення правової культури педагогічних працівників Матроського ЗЗСО запропоновано забезпечити співпрацю з юридичними експертами, що дозволить вчителям отримувати консультації, вирішувати конкретні ситуації та отримувати професійну підтримку (раз на семестр). Важливо активізувати методи спілкування та обміну інформацією між педагогічним колективом щодо правових аспектів, адже спільне обговорення ситуацій та пошук рішень може сприяти розумінню та впровадженню правових норм у практиці.

Юридичні фахівці можуть надавати поради щодо різноманітних правових аспектів освітньої діяльності, від нормативно-правового регулювання до вирішення конкретних правових питань, що виникають у повсякденній практиці закладу. Також вони можуть бути партнерами у розробці та вдосконаленні правових документів закладу, таких як положення, правила, угоди тощо. Їхні професійні знання та досвід допоможуть забезпечити відповідність таких документів законодавству та врахувати найкращі практики в галузі освіти.

Крім того, співпраця з юридичними експертами може виявитися корисною у проведенні навчальних заходів та семінарів з педагогічним колективом. Юридичні вебінари, тренінги та інші форми навчання дозволять педагогам отримати необхідні знання та навички у сфері права, що стане основою для підвищення їхньої правової культури.

Під час індивідуальних консультацій з експертами педагоги можуть отримати відповіді на свої питання, отримати правову підтримку та діяти

відповідно до правових норм. Ця форма заходів дозволяє педагогам отримати індивідуальний та персоналізований підхід, що сприяє швидшому і якісному засвоєнню та впровадженню правових знань у свою практику.

Не менш важливим запропонованим шляхом удосконалення правової культури є створення ресурсного центру з правових питань у закладі, який надаватиме доступ до правової літератури, документів та консультацій, стане корисним інструментом для педагогів. Центр може функціонувати як фізично у бібліотеці школи, так і в онлайн-форматі, що забезпечить зручний доступ до інформації.

Для ефективної роботи ресурсного центру необхідно створити команду фахівців з правових питань, які будуть мати високу кваліфікацію та досвід у галузі освіти та права. Ця команда буде відповідальна за надання консультацій, розробку правових документів, організацію навчальних заходів та взаємодію з іншими структурними підрозділами закладу освіти.

Ключовим принципом роботи запропонованого центру є доступність та відкритість. Це означає, що всі учасники освітнього процесу мають право на отримання необхідної правової підтримки та консультацій без жодних обмежень чи перешкод. Крім того, центр повинен вести діалог з педагогічним колективом та іншими учасниками освітнього процесу для постійного вдосконалення своєї роботи та врахування потреб закладу освіти.

Ще одним запропонованим заходом підвищення правової обізнаності є регулярне проведення внутрішніх аудитів та аналізів дотримання правових норм у закладі освіти, а також моніторингу правової обізнаності. Він сприятиме підвищенню правової відповідальності педагогів та виявленню потенційних проблемних питань. Для цього рекомендується створити робочу групу, яка займатиметься проведенням таких аудитів. До складу цієї групи повинні входити:

1. Заступник директора з навчально-виховної роботи, який є відповідальним за координацію роботи групи та інтеграцію правових аспектів у навчальний процес.

2. Шкільний юрист або правовий консультант – професіонал, який надає експертні знання з правових питань, проводить юридичні консультації та аналізує відповідність шкільної документації чинному законодавству.

3. Психолог або соціальний педагог, що забезпечує психологічний супровід процесу, допомагає в оцінці психолого-педагогічних аспектів правової культури, зокрема в контексті прав учнів.

4. Методист або головний вчитель, відповідальний за методичне забезпечення процесу, організацію навчальних семінарів і тренінгів з правової тематики.

5. Вчителі-предметники – спеціалісти, які мають досвід інтеграції правових знань у свої предмети, особливо ті, хто викладає суспільні науки.

Основна мета робочої групи полягає у забезпеченні високого рівня правової обізнаності серед педагогічного колективу, а також у забезпеченні відповідності діяльності школи чинному законодавству. Цей процес вимагає систематичного та комплексного підходу, а також впровадження ряду етапів для досягнення успішних результатів.

Першим кроком є планування та організація аудиту, під час якого визначаються цілі, завдання та обсяг робіт. Важливо сформувати організаційний комітет, який визначатиме методи та інструменти аудиту, а також відповідальних осіб за проведення процесу.

Другий етап передбачає збір та аналіз інформації, який включає інтерв'ю зі співробітниками, огляд документації та процесів у закладі освіти. Це допомагає зрозуміти, наскільки ефективно дотримуються правові норми та положення.

Оцінка відповідності є третім етапом, під час якого порівнюються зібрані дані з чинним законодавством та внутрішніми положеннями закладу освіти. Це дозволяє виявити недоліки та розробити рекомендації для їх вирішення.

Після цього формується звіт з результатами аудиту та план дій для подальшого вдосконалення. Важливо не лише виявляти проблеми, але й розробляти конкретні заходи для їх вирішення та запровадження покращень.

Слід зауважити на тому, що моніторинг та оновлення відбуваються у постійному режимі. Це передбачає постійне відстеження виконання рекомендацій, оновлення правової бази та вдосконалення процесів у закладі освіти.

Система постійного моніторингу правової обізнаності працівників школи має бути добре структурованою та інтегрованою у загальну діяльність навчального закладу. В Матроському ЗЗСО проводяться щоквартальні тестування, тобто кожні три місяці проводяться тестування серед педагогічних працівників для оцінки їхніх знань у галузі права. Тести можуть включати питання щодо змін у законодавстві, правових аспектів освітнього процесу та прав учнів. Аудити, впроваджені в закладі освіти, охоплюють аналіз учнівських справ, журналів, протоколів педагогічних рад та інших важливих документів. Наприклад, перевірка відповідності ведення класних журналів законодавчим вимогам; аналіз протоколів засідань педагогічних рад на відповідність встановленим нормам.

Такий підхід до внутрішніх аудитів та аналізів дотримання правових норм дозволяє не лише забезпечити відповідність законодавству, але й зробити освітній заклад більш прозорим, ефективним та готовим до зустрічі з викликами сучасності.

Впровадження цих заходів сприятиме підвищенню правової грамотності педагогів, покращенню їх професійних навичок та мотивації до навчання. Це також забезпечить більш правосвідоме та безпечне освітнє середовище, що в свою чергу позитивно вплине на учнів та всю освітню систему загалом.

Таким чином, формування правової культури педагогічних працівників Матроського ЗЗСО може бути ефективним лише за умови систематичної роботи з реалізації комплексу заходів, що ґрунтуються на аналізі рівня

сформованості цієї культури, окремих критеріїв та показників. Підвищення рівня правової культури педагога в цій сфері залежатиме від його спрямованості на власне самовдосконалення, саморозвиток та постійну самоосвіту.

3.2. Оцінка ефективності запропонованих заходів

Оцінюючи ефективність запропонованих заходів щодо підвищення правової культури педагогічних працівників Матроського ЗЗСО, слід звернути увагу на їх позитивні і негативні сторони, які представлені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Переваги і недоліки запропонованих заходів

Переваги	Недоліки
Підвищення рівня правової культури педагогічних працівників може покращити їхню здатність до правильного застосування законодавства в освітній діяльності.	Недостатня увага до індивідуальних потреб і можливостей кожного педагога.
Збільшення свідомості щодо правових аспектів допоможе уникнути правопорушень і конфліктних ситуацій в навчальних закладах.	Ризик невдачі у випадку неправильного вибору методів навчання або недостатньої уваги до взаємодії з учасниками заходів.
Підвищення авторитету школи чи закладу освіти в очах громадськості за рахунок високого рівня правової культури педагогічного колективу.	Великі витрати часу та ресурсів на проведення навчальних заходів.

Джерело: розроблено автором на основі власних досліджень.

Запропоновані заходи щодо підвищення правової культури педагогічних працівників Матроського ЗЗСО мають на меті надати педагогам систематичні знання про правові норми, процедури та відповідальність, пов'язані з їх професійною діяльністю. Кожен із запропонованих заходів розроблений з урахуванням потреб та особливостей педагогічних працівників для максимальної ефективності інформаційного навантаження та засвоєння матеріалу.

Активна участь педагогічного колективу у створенні та впровадженні колективних проектів, пов'язаних із правовою аспектами, може сприяти спільному вирішенню проблем та формуванню єдиної правової культури в школі. Досягти цього можна шляхом заохочення педагогів до висунування власних ідей та пропозицій щодо колективних проектів правової спрямованості, надання їм необхідної підтримки і ресурсів, а також шляхом створення сприятливого середовища для обміну досвідом, обговорення проблем та пошуку спільних рішень у правовій сфері, що сприятиме згуртованості педагогічного колективу.

Проведення тренінгів та семінарів з актуальних правових питань є ефективним шляхом удосконалення правової культури педагогічних працівників, оскільки дозволяє підвищити рівень правових знань та навичок педагогів, зокрема щодо захисту авторських прав, сприяє формуванню мотиваційно-ціннісного та пізнавально-когнітивного компонентів правової культури.

Для оцінки ефективності впровадження заходів щодо підвищення правової культури в Матроському ЗЗСО, було проведено повторне анкетування. Дослідження охопило ті ж 14 респондентів, включаючи педагогів, адміністраторів та інших працівників закладу.

У процесі повторного анкетування було переоцінено рівень знань та усвідомлення правових норм та процедур серед персоналу, а також

визначено їх ставлення до впроваджених заходів щодо підвищення правової культури. До анкети було включено наступні запитання:

1. Які правові аспекти найбільше цікавлять вас у контексті роботи та навчання в закладі?
2. Чи відбулися зміни в вашому рівні обізнаності з правових питань протягом останнього часу? Які саме?
3. Як часто ви користуєтеся навчальними ресурсами, що стосуються правових аспектів?
4. Які зміни ви помічаєте в дотриманні правових норм в закладі порівняно з минулим роком?
5. Які з впроваджених заходів з підвищення правової культури ви вважаєте найбільш корисними або ефективними? Чому?
6. Як ви сприймаєте співпрацю з юридичними експертами? Як вона впливає на вашу роботу та навчання?
7. Які є ваші пропозиції щодо подальшого розвитку правової культури в закладі?

Результати дослідження вказують на певний прогрес у відносинах з правовою культурою в закладі. Більшість респондентів (12 осіб) відзначили збільшення своєї обізнаності щодо правових аспектів роботи та навчання в закладі. Також було виявлено певне зростання дотримання правових норм та процедур.

Однак, дослідження також виявило деякі проблеми, зокрема, нестачу часу для вивчення правових питань та неоднаковий доступ до навчальних ресурсів. Деякі респонденти (2 особи) також відзначили необхідність більшої підтримки та навчання з правових питань.

Як з'ясувалось, проведені тренінги та семінари з правових питань для педагогів зміцнили їхню компетентність у правовій сфері, що позитивно відобразилося на їхній професійній діяльності. Викладачі стали впевненіше застосовувати правові знання на практиці, що зменшило кількість

конфліктних ситуацій у школі та покращило загальний клімат у навчальному закладі.

Розробка та впровадження спецкурсу «Основи правової культури» виявилось досить ефективним заходом, оскільки дозволяє системно підійти до формування правової компетентності педагогів, сприяє розвитку всіх компонентів правової культури (мотиваційно-ціннісного, пізнавально-когнітивного, діяльнісно-регулятивного).

Цей курс спрямований на удосконалення рівня їхньої комунікативної культури, формування правової грамотності та вміння використовувати правові норми в навчально-виховному процесі.

Основні аспекти спецкурсу «Основи правової культури» включають:

- ознайомлення з основними принципами правової системи та законодавства в галузі освіти;
- вивчення прав та обов'язків педагогічних працівників, учнів та батьків у контексті освітнього законодавства;
- аналіз сучасних педагогічних практик у контексті вимог законодавства;
- розгляд питань етики та професійної діяльності в освіті з правової точки зору.

Запропонований спецкурс сприяв підвищенню рівня правової культури педагогічних працівників, допомагає їм краще розуміти та дотримуватися норм законодавства, етичних стандартів та професійних правил у своїй роботі. В результаті проходження курсу вчителі отримують необхідні знання та навички для ефективної та законної педагогічної діяльності.

Оцінка результатів впровадження заходів щодо підвищення правової культури в Матроському ЗЗСО свідчить про позитивні зміни, проте також вказує на необхідність подальшої роботи в цьому напрямку. Зокрема, спостерігається підвищення рівня правових знань та усвідомлення важливості правової культури серед педагогічного колективу.

Педагоги продемонстрували зростання інтересу до правових питань, активніше залучалися до участі у правових конкурсах, семінарах та тренінгах. Це свідчить про позитивні зміни у мотиваційно-ціннісному компоненті їхньої правової культури.

Крім того, відзначається покращення практичних навичок педагогів у встановленні правових відносин з учнями, колегами та адміністрацією. Вони стали більш компетентними у наданні правової допомоги та консультацій.

Водночас, аналіз ситуації показує, що не всі поставлені цілі вдалося досягти в повній мірі. Спостерігається необхідність подальшої роботи над підвищенням рівня правових знань окремих педагогів, а також вдосконаленням їхніх комунікативних навичок у правовій сфері.

Отже, хоча впроваджені заходи допомогли підвищити рівень правової культури в закладі, є певні аспекти, які потребують подальшого удосконалення. Важливо залучити всіх учасників до обговорення результатів дослідження та розробки подальших стратегій для подальшого покращення ситуації.

Впровадження запропонованих шляхів удосконалення формування правової культури сприятиме в майбутньому підвищенню рівня правової грамотності педагогічних працівників Матроського закладу загальної середньої освіти, а також забезпечить реалізацію їхнього конституційного обов'язку щодо сприяння впровадженню та дотриманню законності.

Завдяки впровадженню системи постійного моніторингу правової обізнаності педагогів та учнів, адміністрація закладу змогла оперативно реагувати на виникаючі проблеми та коригувати навчальні програми відповідно до потреб. Це сприяло створенню динамічного та адаптивного освітнього середовища, що відповідає сучасним вимогам.

На основі проведеного дослідження можна виділити наступні кроки, які бажано виконати після впровадження заходів для підвищення правової культури педагогічних працівників Матроського ЗЗСО:

1. Подальше підвищення рівня правових знань окремих педагогів. Незважаючи на позитивні зміни, у деяких педагогів все ще спостерігається недостатній рівень знань про сутність, зміст та структуру правової культури, а також нормативно-правову базу, що регулює освітню діяльність.

2. Вдосконалення комунікативних навичок педагогів у правовій сфері. Хоча відзначається покращення вміння встановлювати правові відносини з учнями, колегами та адміністрацією, є необхідність подальшої роботи над підвищенням компетентності педагогів у наданні правової допомоги та консультацій.

3. Підвищення мотивації та зацікавленості педагогів у розвитку правової культури. Незважаючи на позитивні зміни, у деяких педагогів все ще недостатньо сформоване ставлення до правової культури як професійно значущої якості, що потребує додаткової роботи.

4. Залучення батьків та громадськості до підтримки правової культури в закладі. Необхідно активізувати співпрацю з батьками учнів та громадськими організаціями для формування спільного розуміння важливості правової культури та її розвитку в освітньому середовищі.

5. Моніторинг ефективності впроваджених заходів та коригування подальших дій. Важливо проводити регулярний аналіз результатів впровадження заходів, виявляти сильні та слабкі сторони, а також вносити необхідні корективи для підвищення ефективності роботи з формування правової культури педагогічного колективу.

Наведені кроки дозволять досягти більш високого рівня правової культури в Матроському ЗЗСО та забезпечити ефективне правове виховання педагогічних працівників.

Таким чином, інтеграція правової культури та інноваційної діяльності у навчально-виховний процес Матроського ЗЗСО призвела до значного підвищення ефективності освіти, розвитку правової свідомості учасників освітнього процесу та покращення якості надання освітніх послуг.

Отже, запропоновані заходи мають високий потенціал для підвищення рівня правової культури педагогічних працівників. Їх комплексне впровадження забезпечить систематичне навчання, постійну підтримку та доступ до необхідних ресурсів, що сприятиме підвищенню якості освітнього процесу та формуванню правосвідомих громадян.

Висновок до розділу 3

В розділі 3 кваліфікаційної роботи розроблено методичні рекомендації щодо підвищення правової культури педагогічних працівників Матроського закладу загальної середньої освіти та оцінено їх ефективність.

Впровадження спецкурсу «Основи правової культури» виявилось надзвичайно результативним, оскільки забезпечує системний підхід до формування правової компетентності педагогів та сприяє розвитку всіх складових правової культури (мотиваційно-ціннісної, пізнавально-когнітивної, діяльнісно-регулятивної).

Оцінка ефективності впровадження розроблених методичних рекомендацій показала позитивну динаміку у підвищенні рівня правової культури педагогічних працівників Матроського ЗЗСО. Зокрема, спостерігається зростання правових знань, активності участі у правових заходах, покращення комунікативних навичок у правовій сфері.

Більшість респондентів (12 осіб) зазначили, що їх обізнаність щодо правових аспектів роботи та навчання в закладі зросла. Було також зафіксовано підвищення рівня дотримання правових норм і процедур. Однак, дослідження виявило деякі проблеми, зокрема, нестачу часу для вивчення правових питань та нерівномірний доступ до навчальних ресурсів. Деякі респонденти (2 особи) вказали на необхідність більшої підтримки та навчання з правових питань.

Отже, комплексне впровадження запропонованих методичних рекомендацій довело свою ефективність у підвищенні правової культури педагогічного колективу Матроського закладу загальної середньої освіти.

Сучасні проблеми управління навчальними закладами свідчать про несумісність між очікуваними результатами та фактичним станом управління. Важливо, щоб педагогічні працівники мали на меті розвиток своїх правових навичок та знань, що дозволяють їм ефективніше працювати з учнями та іншими педагогічними працівниками.

Наявність мотивації в Матроському ЗЗСО для активного формування правової свідомості та культури у всіх суб'єктів суспільних відносин є надзвичайно важливою, оскільки без цього неможливо досягти поставленої мети. Основними причинами, які підривають мотивацію щодо професійної діяльності викладачів цього закладу освіти, є недостатньо продумані та не забезпечені ресурсами нові кваліфікаційні вимоги до науково-педагогічних кадрів, перевантаження регламентацією та породження невігластва.

Проблеми, пов'язані з формуванням правової культури педагогічних працівників, залишатимуться актуальними на протязі тривалого часу, але використання розроблених в ході дослідження заходів щодо підвищення цього аспекту сприятиме створенню ефективної системи формування правової культури серед педагогів Матроського ЗЗСО, що буде постійно розвиватися та вдосконалюватися протягом усієї їхньої професійно-педагогічної діяльності.

ВИСНОВКИ

Однією з основних цілей закладів загальної середньої освіти є формування у педагогічних працівників високого рівня правової культури. Це означає, що вони повинні мати глибокі знання прав і обов'язків всіх учасників освітнього процесу, а також розуміти нормативно-правову базу як на міжнародному, так і на національному рівнях. Крім того, педагоги повинні вміти відстоювати свої права, розуміти основоположні правові норми та вміло користуватися можливостями правової системи держави, що включає в себе відчуття особистої відповідальності як за власне благополуччя, так і за благополуччя суспільства.

Метою кваліфікаційної роботи стало вивчення проблеми формування правової культури педагогічних працівників закладу загальної середньої освіти. Своєю актуальністю робота підтверджує значення формування правової культури серед педагогічних працівників як ключового елементу професійної компетентності.

Для досягнення цієї мети було проведено аналіз наукової літератури щодо феномену «правова культура», а також вивчено сучасні вимоги до педагогів освітньої організації. На основі цього було сформульовано основне поняття дослідження – «правова культура педагога». Після цього були визначені та проаналізовані умови формування правової культури педагогічних працівників Матроського ЗЗСО, розроблена модель досконалості правової культури педагога у професійній діяльності. Також були визначені напрями та механізми досягнення результатів у формуванні правової культури педагогів.

Визначено, що правова культура проявляється у формуванні правових якостей особистості, організації самовиховання та правового навчання, надання юридичної допомоги, а також у виконанні інших функцій, таких як пізнавальна, перетворювальна, регулятивна, ціннісна, нормативна, функція правової соціалізації, комунікативна, охоронна та прогностична.

Правова культура є основою відтворення в суспільстві правового досвіду, розвитку інтелектуального та духовного потенціалу народу. Вона включає в себе право, правосвідомість, правотворчість, правовідносини та правозастосування.

Для формування правової культури педагогічних працівників необхідно застосовувати різні методи, такі як інноваційні методи, форми та педагогічні технології, а також забезпечувати професійно-правовий зміст освітнього процесу.

У контексті сучасного суспільства формування правової культури педагогічних працівників виявляється як надзвичайно важлива складова, що впливає на якість освіти та виховання молодого покоління. Розвиток правової культури педагогічних працівників сприяє формуванню правової свідомості учнів, виховує в них повагу до закону та прав людини, сприяє формуванню активної громадянської позиції.

Виявлено, що педагогічні працівники Матроського ЗЗСО, які мають високий рівень правової культури, здатні ефективно впливати на формування моральних цінностей та правових уявлень учнів, сприяючи їхньому гармонійному розвитку. Тому важливо надавати належну увагу професійному зростанню та підвищенню правової культури педагогічних працівників, щоб забезпечити стабільність та процвітання суспільства через виховання морально та право свідомих громадян.

Розроблені теоретичні положення та проведені дослідження на базі Матроського ЗЗСО дозволяють зробити наступні висновки:

1. Правова культура особистості педагога є комплексною якістю, що формується на основі різноманітних складових. Вона відображається у правових знаннях, уявленнях, поглядах, переконаннях, інтересах, ідеалах, потребах, мотивах, морально-вольових якостях, а також у правових уміннях, навичках та звичках особистості педагога. Правова культура проявляється у відносинах учня до суспільства, до колективу, до інших осіб та до самого себе.

2. Формування правової культури педагогічних працівників є важливою складовою педагогічної діяльності, яка сприяє створенню правової держави та забезпеченню становлення громадянського суспільства. Вона має різні функції, такі як пізнавальна, перетворювальна, регулятивна, ціннісна, нормативна, функція правової соціалізації, комунікативна, охоронна та прогностична.

3. Формування правової культури педагога здійснюється в рамках цілісного, спеціально організованого, систематичного та цілеспрямованого педагогічного процесу в школі. Цей процес відбувається за участю різних суб'єктів освітнього процесу та полягає у взаємодії у різних видах правовиховної діяльності та правових відносин.

4. Для формування правової культури педагогічних працівників необхідно запровадити систематичну підготовку та навчання, включаючи вивчення законодавства, етики та морально-правової освіти, що дозволить їм ефективніше вирішувати конфлікти та проблеми, які можуть виникнути в процесі навчання та виховання.

5. Створення ресурсного центру з правових питань у закладі освіти є дієвим кроком для забезпечення постійного доступу педагогів до актуальної правової інформації та консультацій. Працівники центру надають методичну допомогу, проводять семінари, тренінги, забезпечують доступ до електронних юридичних бібліотек та інших ресурсів.

6. Регулярне проведення внутрішніх аудитів та аналізів дотримання правових норм в Матроському ЗЗСО, а також моніторинг правової обізнаності педагогів, дозволяє вчасно виявляти та усувати недоліки, підвищувати ефективність навчально-виховного процесу.

З цих висновків випливає, що формування правової культури серед педагогічних працівників є важливим аспектом розвитку освіти та виховання учнів. Педагогічні працівники повинні бути готові до активного спілкування та взаємодії з учнями, розвивати свої навички та знання, що дозволяє їм ефективніше працювати в галузі освіти.

У дослідженні також висвітлено необхідність урахування специфіки загальної середньої освіти в процесі правової підготовки, а також необхідність розробки методики формування різних компонентів правової підготовки педагогічних працівників. Це забезпечить не лише підвищення професійного рівня вчителів, але й створення сприятливого правового середовища у школах, що сприятиме всебічному розвитку учнів та їх підготовці до активного і відповідального життя у демократичному суспільстві.

За висновками другого розділу зазначено, що формування правової культури педагогічних працівників є важливим елементом становлення правової держави та громадянського суспільства. Лише за умови належного рівня правової культури серед вчителів може бути забезпечено виконання законодавства в освітніх закладах, захист прав та інтересів учнів, а також формування в них правової свідомості та громадянської відповідальності. Таким чином, важливою задачею є постійне вдосконалення методології формування правової культури педагогічних працівників з метою підвищення їхньої правової грамотності та відповідальності перед суспільством.

Розроблені в третьому розділі кваліфікаційної роботи стратегії, такі як реалізація програм професійного розвитку, орієнтованих на юридичну освіту та обізнаність; активне підвищення правової обізнаності через систематичне поширення інформації та освітніх ініціатив; виховання культури поваги до закону та правових інститутів; проведення адміністрацією закладу освіти семінарів та тренінгів тощо, допоможуть педагогічним працівникам Матроського ЗЗСО підвищити свою правову культуру, зробити внесок у створення більш законослухняного суспільства і служити взірцем для наслідування питань дотримання законодавства та етичної поведінки в закладах загальної середньої освіти.

Оцінка ефективності впровадження розроблених методичних рекомендацій показала позитивну динаміку у підвищенні рівня правової культури педагогічних працівників Матроського ЗЗСО.

Після впровадження запропонованих заходів, проведене повторне опитування показало значне підвищення рівня правової обізнаності педагогів. Більшість респондентів зазначили покращення розуміння правових аспектів своєї діяльності, а також зростання мотивації до самостійного підвищення правової культури. Спостерігається зростання правових знань, активності участі у правових заходах, покращення комунікативних навичок у правовій сфері.

Таким чином, кваліфікаційна робота підкреслює важливість правової освіти та формування правових компетентностей серед вчителів і відкриває перспективи для подальших досліджень та практичних застосувань у сфері освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безпалько О. В., Бергер А. Д., Березянко Т. М. Менеджмент персоналу : навчальний посібник. Київ : МПП «ЛІНО», 2022. 612 с.
2. Боричевський В. Проблеми формування правової культури педагога. URL: <https://jrnل.nau.edu.ua/index.php/VisnikPP/article/view/3547/3519> (дата звернення: 19.03.2024).
3. Бровко Н. І. Правове виховання як визначальний фактор взаємовідносин людської особистості та соціуму. URL: <file:///C:/Users/%D0%9B%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D1%8F/Downloads/185-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-351-1-10-20200519.pdf> (дата звернення: 30.03.2024).
4. Будас А. Навчання правознавства опитуваних неюридичних спеціальностей як предмет наукового дослідження. *Педагогічний дискурс*. 2014. Вип. 17. С. 29–34.
5. Гетьман А. П., Герасіна Л. М., Данильян О. Г. Правове виховання в сучасній Україні : монографія / 2-ге вид., переробл. і допов. Х. : Право, 2013. 440 с.
6. Горбова Н. А. Правова культура особистості: до поставки питання. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/3019/1/5.pdf> (дата звернення: 15.03.2024).
7. Грищенко Л. В. Стан формування правової культури майбутніх учителів у навчально-виховному середовищі педагогічного коледжу. *Вісник Черкаського університету. Серія : Педагогічні науки*. 2017. Вип. 15. С. 29-36.
8. Долженков О. О. Формування правової компетентності майбутніх менеджерів освіти. *Наука і освіта*. 2015. № 2. С. 31-36.
9. Драгунова В. В. Модель упровадження інноваційного менеджменту в систему середньої освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 11. Т. 1. С. 31–34.

10. Закон України «Про культуру» № 3120-IX від 21.09.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> (дата звернення: 19.03.2024).
11. Закон України «Про освіту» № 3482-IX від 21.11.2023. URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2231/> (дата звернення: 19.03.2024).
12. Закон України «Про повну загальну середню освіту» № 463-IX від 24.03.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 30.03.2024).
13. Зубчевська С. В. Правова культура як запорука формування правової відповідальності молоді. URL: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2019/67/part_1/9.pdf (дата звернення: 14.03.2024).
14. Іваній О. М. Правова освіта як засіб формування громадянського суспільства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Юриспруденція*. 2016. № 22. С. 42–45.
15. Калініна Л. М., Мелешко В. В., Осадчий І. Г., Паращенко Л. І. Управління загальноосвітніми навчальними закладами як активними системами: моделі та механізми : монографія. К.: Педагогічна думка, 2018. 224 с.
16. Клушко Р. Ю. Формування правової культури майбутнього вчителя як елемент підготовки до професійної діяльності. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія : Психолого-педагогічні науки*. 2015. № 3. С. 148–151.
17. Коваленко Н. Ю. Сутність взаємозв'язку правової культури та правового виховання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 38. С. 15–18.
18. Коваль І. Сутність і змістова характеристика поняття «правове виховання». *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2015. № 1. С. 334–342.
19. Козюбра М. Методологія правознавства і методологія права: співвідношення понять та їх особливості. *Право України*. 2014. № 1. С. 22–32.

20. Коляда Т. А. Правова культура як чинник формування особистості. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/31788/1/21.pdf> (дата звернення: 16.03.2024).
21. Конституція України / Відомості Верховної Ради України (ВВР) № 2680-VIII від 21.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 06.04.2024).
22. Концепція правової освіти і виховання школи. URL: <https://znz319.kyiv.ua/business/vykhovna-robota/64-kontsepsiia-pravovoi-osvity-i-vykhovanni-a-shkoly.html> (дата звернення: 04.04.2024).
23. Концепція правової освіти та правового виховання. URL: <https://osvita.ua/school/method/upbring/311/> (дата звернення: 04.04.2024).
24. Косач І. А., Ладонько Л. С., Калінько І. В. Ділове адміністрування: менеджмент організацій та управління змінами : навчальний посібник. К.: Кондор Видавництво, 2014. 217 с.
25. Кравченко А., Бартош О. Правове виховання – як складник формування громадянина України. URL: http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/1234567_89/6594/1/Kravchenko1.pdf (дата звернення: 04.04.2024).
26. Кучук А. М. Правова культура: необхідність зміни парадигми. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 3. С. 42-47.
27. Лаврик Г. В., Терела Г. В., Харченко Т. О. Державні стандарти освіти і національне освітнє законодавство: навч. посіб. Київ: Центр учбов. літ., 2014. 208 с.
28. Лазоренко Т. В., Пермінова С. О. Основи менеджменту: Конспект лекцій : навч. посіб. для студентів спеціальності 073 «Менеджмент» освітньо-професійної програми «Менеджмент і бізнес-адміністрування» / КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 166 с.
29. Лалак Н. В., Чекан К. В. Сучасний погляд на управління закладами загальної середньої освіти. *Освіта і наука*. 2018. Вип. 2(25). С. 125-129.

30. Латуша Н. В. Поняття «професійна мобільність» у педагогічному аспекті. *Наукові записки Вінницького держ. пед. ун-ту ім. М. Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія [зб. наук. праць]*. Вінниця, 2014. Вип. 42. Ч. 2. С. 6–9.

31. Макаренко Л. О. Правова культура: теоретико-методологічні основи дослідження: монографія. Київ: Парлам. вид-во, 2019. 576 с.

32. Макарова О. В., Крилова Ю. І. Проблеми формування правової культури в українському суспільстві. *Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Право*. 2015. Вип. 30. С. 104–108.

33. Макєєва О. М. Правова культура: ціннісний вимір в умовах інтеграційних процесів. *Альманах права*. 2015. Вип. 6. С. 261–265.

34. Мартиненко С. М. Оновлення управлінських функцій керівника. *Менеджмент освіти: соціокультурний вимір. Організаторам освіти Об'єднаної територіальної громади*. Слов'янськ : Витоки, 2017. 174 с.

35. Мартинець Л. А. Актуальні проблеми управління освітою і навчальними закладами : зб. наукових праць. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2018. Вип. 1. Ч. 2. 140 с.

36. Михайлова Л. М., Савенко Л. М., Стасюк В. С. Нові підходи до управління освітнім закладом в умовах реформування освіти : методичний посібник для керівників закладів загальної середньої освіти. Харків : «Друкарня Мадрид», 2018. 98 с.

37. Моравська Н. С., Ящичин І. В., Музика М. С., Ручаковський А. М. Почни з головного: навчально-методичний збірник-тренажер з питань вивчення законодавства України у сфері загальної середньої освіти. Тернопіль, 2020. 66 с.

38. Мошек Г. Є., Ковальчук М. М., Поканєвич Ю. В. Менеджмент: навч. посіб. К. : Ліра-К, 2015. 550 с.

39. Нагорняк С. В. Правовиховна діяльність як елемент правового виховання. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2018. Вип. 151(1). С. 108–111.

40. Немченко С. Г., Крижко В. В., Шумілова І. Ф., Старокожко О. М., Управління закладом освіти: Підручник для здобувачів другого рівня вищої освіти педагогічних університетів / 2-е вид.перероб.і допов. Бердянськ: БДПУ, 2020. 603 с.

41. Немченко С. Г., Крижко В. В., Боднар О. С. Управління закладом освіти : Підручник для здобувачів другого рівня вищої освіти педагогічних університетів / 2-е вид. перероб. і допов. Бердянськ: БДПУ, 2022. 506 с.

42. Нестеренко О. М. Підвищення рівня правової та етичної культури державних управлінців як один із основних пріоритетів правового виховання в умовах соціальної мобільності. Київ, 2019. С. 230–234.

43. Нестеренко О. М. Правове виховання у сучасному суспільстві: теоретико-компаративістське дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2019. 21 с.

44. Окладна М. Г., Перевалова Л. В. Проблеми формування правової культури української молоді. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2016. Вип. 32. С. 35–47.

45. Офіційний сайт Матроського закладу загальної середньої освіти Саф'янівської сільської ради Ізмаїльського району Одеської області. URL: <https://nvkmatroska.jimdofree.com/> (дата звернення: 03.04.2024).

46. Палеха Ю. І., Мошек Г. Є. Основи менеджменту теорія і практика : навчальний посібник. К.: Ліра-К, 2018. 528 с.

47. Підлісний Є. В. Правова культура суспільства, особистості та соціальної групи. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2018. № 3(2). С. 241-246.

48. Підлісний Є. В. Характеристика поняття «правова культура» через призму методологічних підходів. *World Science*, 2018. № 10(38). Vol. 2. P. 23–28.

49. Підлісний Є. В. Характеристика поняття «правова культура» через «правосвідомість», «правову освіту» і «правове виховання». *Науковий вісник*

Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка, психологія, філософія». Міленіум, 2018. Вип. 291. С. 228–236.

50. Петров В. Ф. Упровадження інноваційних технологій в управління закладом загальної середньої освіти. *Таврійський вісн. освіти.* 2020. № 3. С. 29–35.

51. Подзігун С. М., Підлісний Є. В. Формування особистості сучасного менеджера-професіонала: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. «*Стратегія розвитку України: міжнародний та гуманітарний виміри*». К.: Інформаційно-аналітичне агентство, 2017. С. 511–515.

52. Поліщук О. Правова компетентність як основа професійного росту майбутнього менеджера. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету.* 2015. Ч. 1. С. 266–270.

53. Попадинець Г. О. Правосвідомість і правова культура як чинники становлення громадянського суспільства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* Сер. Юридичні науки. 2016. №850. С. 421–426.

54. Попадинець Г. Правова культура як важливий елемент правової системи України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* Юридичні науки. 2014. №782. С. 123–128.

55. Прібиткова Н. О. Правова та педагогічна культура, її вплив на виховання дитини. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ac2be47a-8670-4f90-adb1-5a6983a7e7c5/content> (дата звернення: 06.04.2024).

56. Рябовол Л. Т. Правові предметні компетенції як показники профільної правової предметної компетентності (критерії визначення рівнів сформованості). *Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету.* 2014. Вип. 8. С. 145–149.

57. Савченко А.А. Правова культура як атрибут культури суспільства. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв: наук. журнал*. № 2. Київ: ІДЕЯ ПРИНТ. 2020. С. 32-36.

58. Сидоренко О. О., Кухарчук А. В., Ткаченко О. Р. Правова культура: поняття, склад та її стан в Україні. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2021/15.pdf (дата звернення: 01.04.2024).

59. Сеїтосманов А. С., Фасоля О. І., Мархлевські В. К. Автономія як шлях до ефективного менеджменту школи: методичні рекомендації. К., 2019. 47 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2020/07/13/2020-07-13-avtonomy.pdf> (дата звернення: 10.04.2024).

60. Сіданіч І. Правові основи сучасного сімейного виховання. URL: <https://osvita.ua/school/method/297/> (дата звернення: 06.04.2024).

61. Сулима-Камінська І. В. Актуальні питання формування правової культури в системі вищої педагогічної освіти. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/36051/Sulyma-Kaminska%20I.pdf?sequence=1> (дата звернення: 05.04.2024).

62. Тітомир О. С. Правове виховання на сучасному етапі державотворення в Україні: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2015. 213 с.

63. Ткачова Н. Професійна правова культура, її зміст та роль у подальшому цивілізованому розвитку України. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/296372246.pdf> (дата звернення: 14.03.2024).

64. Усеїнова Г. С. Деякі аспекти правової освіти. Проблеми сучасної освіти. 2015. № 6. С. 150-154.

65. Фролова Ю. В., Кондратьєв В. О. Проблеми формування правової свідомості та правової культури українських опитуваних. URL: http://www.rusnauka.com/36_NIO_2008/Pravo/39274.doc.htm (дата звернення: 10.03.2024).

66. Чебикін О., Булгакова В. Психологічні основи правової культури та умови її корегування : монографія. Одеса, 2019. 162 с.

67. Шай Р. Вплив правової культури на формування та розвиток правового суспільства в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2020. № 4 (28). С. 142–147.

68. Шаповал О. А., Іваній А. О., Гальченко А. О. Кадрова політика підприємства як інструмент системи управління персоналом. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. Вип. 5. С. 149–151.

69. Шубалий О. М., Рудь Н. Т., Гордійчук А. І., Шубала І. В. Управління персоналом : підручник. Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2018. 404 с.

70. Яковюк І. В. Роль цінностей у процесі формування правової культури і правової системи. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/2891/1/Jakovyk_3.pdf (дата звернення: 01.04.2024).

71. Jacobsen C. B., Hvitved J., Andersen L. B. Command and motivation: How the perception of external interventions relates to intrinsic motivation and public service motivation. *Public Administration*. 2014. Vol. 92, № 4. P. 790–806.

72. Lăzăroiu G. et al. Work motivation and organizational behavior. // *Contemporary Readings in Law and Social Justice*. 2015. Vol. 7. № 2. P. 66–75.

